

De origine erroris, in negotio Eucharistiae, ac Missae,

<https://hdl.handle.net/1874/455412>

2

DE ORIGINE

NE ERRORIS, IN NEGOCIO
EUCHARISTIAE, AC MIS-
SAE, PER HEINRY-
CHUM BULLIN-
GERVM.

CAPITA LIBRI.

- Qua ratione veteres putarint Eucharistiam esse Sa-
crificium.
- Quem Apostoli ritum in celebranda Eucharistia
sint sequuti.
- Quod hunc ritum pure custodiuerit primitiua
Ecclesia.
- Vnde noſter missandi ritus profectus sit, & qui-
bus institutus authoribus.
- A quibus & quomodo occidentales Ecclesiae mis-
sas, & transubstantiationem acceperint.
- Appendix.
- De Romani Pontificis authoritate, quando, à quibus
quaue arte, in tantã imperij gloriã subuectus sit.
- I E S V S.
- Hic est filius meus dilectus, in quo placata est anima
mea, ipsum audite.

AN. M. D. XXVIII.

ORNATISS. VIRIS VVOLPH/
gango Ionero, Petro Simlero, & Andrea
Curiano fratribus in Domino charis.
Henrychus Bullingerus, gra/
tiam & innocentiam à
Deo, per Christū
Iesum.

HABETIS VIRI ORNATISS.
libellum nostrum, quem uos multis extorsis-
tis precibus. Quod si hic recipab. Christiane prodesse
debent nimirum hoc ipsum uobis acceptum ferre le-
ctores, quos ego in praesentiarum per Christum oro,
ut omnia bene expendant, nunquam iudicium praeser-
pitent, & si aubi errauiero, fratre amice moneant. Nam
quae ego feci, in Christi dei nostri gloriam, ac uestrā
utilitatem feci. Cupio enim, ut solius dei in Christo
gloria mundo nota fiat, suppressis impijs mundi erro-
ribus, quos hic pro uirili retego orbi, futurum spes-
rans, ut impietate missarum, ac transubstantiationis
probe perspecta, quisq; ad ueritatem, ac ueram pietate-
ris sit, uobis dictum uolo. Valete. Ex Capella
Tigurinorum. 6. Calen. Ianuarij.
Anno. 1. 5. 28.

PRAEFATIO.

SVM MISSARVM IMPIE-

tas, ac corporis Christi, in pane presentia, summa fide, & inuidis scripturarum

armis, impugnata sit à Zuinglio, ac Ocolampadio, adeoque & de uictoria triumphatum, interea non desint. Qui audeat longa iactare tempora,

patres uetustos, Apostolicamq; ritum. Isti uero seuerioribus sacratissimisq; literis dediti, minutissima ista,

peruidere non queant, haud infrugiferum fore putant. Si ego pro ingenij mei tenuitate minutiora ista, ad-

uersariorum tam maxima fulera, labefactarè, & prin-

cipio docerem, quid ueteres putarint Christianorum

esse sacrificium, & qua ratione putarint eucharisti-

am esse sacrificium, & oblationem, Hinc quomodo

ab Apostolis, & Apostolicis celebrata sit, quaeq; eccle-

siastica (ut uocant) officia. Item quis ritus apud uetu-

stos patres, Rursus. Quare hoc sacrum missa dici co-

eperit, quidue hoc nomen possit. Postremo. Vnde no-

ster ille missandi ritus profectus sit. Quae res, ut noua

est, ac inaudita nostro saeculo, ita uerissima, & quae

sciatur longe dignissima, quaeq; Pontificiorum glorie, & iactationi non parum derogabitur.

Proposui

PER HEIN. BVLLINGERVM.
 QVA RATIONE VETERES PV-
 TARINT EVCHARISTIAM
 ESSE SACRIFI-
 CIUM.

RENÆVS aduer. Hære.
 lib. 4. cap. 34. Vult nos domi-
 nus adferre munus ad altare,
 frequenter sine intermissione.
 Est ergo altare in cœlis, illuc
 enim præces nostræ, & oblati-
 ones nostræ diriguntur, & tem-
 plum. Quemadmodum Ioannes in Apocalypsi ait, Et
 apertum est templum ac tabernaculū dei, Ecce enim
 (ait) tabernaculum dei, in quo habitabit cum homini-
 bus. Sed apertius audies in consequenti huius author-
 ris testimonio, orationem esse ueram Christianorum
 oblationem.

TERTVLLIANVS aduer. Martio. lib. 4.
 Intellexerat Samarites ueram se Deo omnipotenti
 oblationem, gratiarū, scilicet actionem, apud uerum
 templum, & uerum Pontificem eius Christum facere
 debere. Item ad Scapulam. Itaq; & sacrificamus
 pro salute imperatoris, scilicet, deo nostro & ipsius,
 sed, quomodo præcepit Deus, pura præce. Non enim
 eget Deus conditor uniuersitatis, odoris, aut sanguis
 nis aliauius &c. Et his longe apertiora lege in Apo-
 logetico, aduer. Gentes cap. 30.

DE ORIGINE ERRO. MISSAE.

CYPRIANVS Sermo. 6. de Oratio. Domi-
nica. Pacificos & concordēs atq; unanimes esse in do-
mo sua Deus præcipit, & quales nos fecit natiuitate
sequenda, tales uult renatos perseverare, ut qui filij
dei esse cœpimus, in dei pace maneamus, & qui us
spiritus unus est, unus sit animus & sensus. Sic nec
Deus sacrificium recipit. Dissidentē ab altari, reuer-
tentem prius fratri reconciliari iubet, ut pacificis pre-
cibus, & deus possit esse pacatus. Sacrificium deo ma-
iustate patris & filij, & spiritus sancti, plebs adunata.
Nec enim in sacrificijs, quæ Abel & Chaim primis
obtulerunt, munera eorum Deus, sed corda intue-
batur &c. Intelligis autem concordiam & orationem
Christianam esse oblationem.

LACTANTIUS de uero cultu, lib. insti. 6. c. 1.
Venio nunc ad id, quod est maximū, ut doceam, quo
ritu, quoue sacrificio deū coli oporteat. Nihil autem
sancta, & singularis ista maiestas aliud ab homine
desyderat, quàm solā innocentiam, quam si quis obtu-
lerit deo satis pie religoseq; litauit. Vide cap. 2. &
24. insti. 25. pergit. Duo sunt quæ offerri debeāt, do-
num et sacrificiū: donū in perperuū, sacrificiū ad tem-
pus, & utrūq; deo incorporale offerendū est. Donum
est integritas animi, sacrificium laus & hymnus. Si
enim deus nō uidetur, ergo his rebus coli debet, quæ
non uidentur. Nulla igitur religio est uera, nisi quæ
uirtute & iusticia constat.

Animadu-
uerte ue-
rum dei
cultum.

PER HEIN. BVLLINGERVM,
AMBROSIVS in Apologia Davidis, ca. ult.
in hūc Davidis uers. Tunc acceptabis sacrificiū &c.
Iusticia Christus est, Sacrificiū ergo Christi acceptabi-
le futurū patri adserit, Hoc est ergo, de quo & supra
ait. Sacrificate sacrificiū iusticiae, & sperate in domi-
no, hoc est, iusticia spūalis, oblatio & holocaustū ser-
uentis deuotiōis, et infusionis spūs sancti, quod dicit,
Futurū cū ad illud spūale domini altare cœperint ad-
moneri animæ credentiū, quæ renuntiantes uoluptati-
bus, atq; diuitijs, tanq̄ aratrū in uisceribus suis ducūt,
ut fructus possint ferre pie cultura. Ut ita cū benedi-
xeris ecclesiā ex gentibus acquisitā, & spūale sacri-
ficiū cœperit frequētari, tūc & martyres sancti, qui
suum pro Christo corpus obtulerint exarandum, tantū
quā uituli sacris altaribus offerentur &c.

Item Epistola. 29. lib. 5. ad Theodosiū. Pero impe-
rator, ut patienter sermonē meū audias. Nam si indignus
sum, qui à te audiar, indignus sum, qui pro te of-
feram, cui tua uota, cui tuas committas preas.

AVGVSTINVS, De Ciuita dei, lib. 10. ca. 4.
5. 6. diligentissime & piissime de Christianorū scrip-
sit sacrificijs, à quo qui uelit copiosiora quærere pos-
test, nos summā tantū omnium adnotamus. Soli deo
nos seruitutē, quæ Græcè λατρεία dicitur, debemus.
Huius enim templū singuli sumus, quia singulos in-
habitare dignatur. Eius est altare cor nostrum, eius
unigenito cū sacerdote placamur, ei cruentas uictimas
cedimus, quando usq; ad sanguinē pro eius ueritate
certat

DE ORIGINE ERRO. MISSAE.

certamus, ei suavissimū adolemus incensum, cū in eius
 conspectu pio sanctoq; amore flagramus, ei dona eius
 in nobis, nosq; ipsos uouemus, & reddimus ei benefi-
 ciorum eius solennitatibus, festis, & diebus statutis di-
 camus sacramusq; memoriam, ne uolumine temporum
 ingrata obrepat obliuio, ei sacramus hostiam humil-
 litatis & laudis in ara cordis, igne feruida charita-

tis. Neq; quisquā putet deum ulla re nostra egere.
 Quia Propheta dicit. Dixi domino deus meus es tu,
 bonorum meorum non eges, imo ne ipsa quidem ho-
 minis iusticia, deum egere credendum est, quia uerus
 cultus homini prodest, non deo. Neq; enim fonti se-
 quisquā dixerit profuisse, si biberit, aut luci, si ui-
 derit. Hoc iterum in alio Psalmo clarius dicitur. Si
 esuriero, non dicam tibi, meus est enim orbis terra, &
 plenitudo eius. Nunquid manducabo carnes tauro-
 rum, aut sanguinem hircorum potabo? quasi dicat,
 Vtiq; si mihi necessaria essent, non à te peterem, quæ
 habeo in potestate. Deinde subiungens, quid illa signi-
 fient. Imola deo sacrificium laudis, & redde altissimo
 uota tua. Et inuoca me in die tribulationis, & eripiā
 te, & magnificabis me. Sed & homo deo consecratus

ac deuotus, qui mundo moritur, ut deo uiuat, sacrificiū
 est. Ad quod adhortās Paulus. Obsecro itaq; (inquit) consecra-
 fra hostiam uiuam, sanctā, deo placentē, rationale
 obsequiū uestrū. Et iterū ad Hebræ. Beneficētia (in-
 quit) & cōmunicationis esse nolite obliuīsa, talibus

Hic uide
 quid sit
 consecra-
 re.

PER HEIN. BVLLINGERVM,
 enim sacrificijs placatur deus. Constat ergo & misericordiam uerū esse sacrificiū. Vnde iam efficitur, ut tota ista redempta ciuitas, hoc est, congregatio, societasq; sanctorū, uniuersale sacrificiū offeratur deo per sacerdotē magnū, qui etiā seipsum obtulit in passione pro nobis (ut tāti capitis corpus essemus) secundū formam serui. Hanc enim obtulit, in hac oblatus est, quia secundū hanc mediator est, in hac sacerdos, in hac sacrificium est &c. Et haecenus quid ueteres, & quales dixerint esse Christianorum sacrificium.

Tertull. aduersus Martio. Super alij deo gratiarū actionib. fungitur.

Iam uero cū Eucharistia, siue panis, ac uinū sacramentū sit, quo nobis cōmendata est mortis & redemptionis Christi, laus & gratiarū actio, quo restringimur in unū corpus, in innocentia uitae, & misericordiam: hinc ueteres dixere, Oblationem, nō quod caro & sanguis offeratur, sed quod gratiarum actio, orationes, foedera, communio, innocentia offeratur. Vnde August. eo quē iam citauimus loco, statim istis suppingit. Hoc est sacrificiū Christianorū, multi unū corpus sumus in Christo, quod etiā sacramēto altaris fidelibus noto, frequentat ecclesia, quod in ea oblatione, quā offert, ipsa offeratur. Hoc est, illi ipsi, qui offerunt, hoc ipsum sunt, quod offerūt unū corpus Christi, una ecclesia, id est, ita offerunt, & deo signis istis consecrant. En quid poterat dici clarius.

Deinde etiā hoc nō est negligendū, qd' nōnunq; ipsam cōmemorationē sacrificij, semel acti, uocāt sacrificiū, ad imitationē primarij illius, et unia, de qua referā

DE ORIGINE ERRO. MISSAE

adferam Cypriani & Chrysostomi. sententiam prioris
est lib. ex. 2. epist. 3. Nos autem resurrectionem domini
mane celebramus. Et quia passionis eius mentio=
nem in sacrificijs omnibus facimus (passio est e=
nim domini sacrificium quod offerimus) nihil aliud
quam quod ille fecit, facere debemus. Scriptura enim
dicit. Quotiescumque ederitis panem istum, & calicem
istum biberitis mortem domini annuntiabitis, quoad=
usque ueniat. ^a Quotiescumque ergo calicem in commemo=
rationem domini & passionis eius offerimus, id quod
constat dominum fecisse faciamus. Vides autem quam
perspicue loquatur cur Eucha. sacrificium nominet,
nimirum ob passionem, in cuius commemorationem
offerant. At commemoratio quid aliud est quam laus.
Laus autem sacrificium est. Posterioris Chrysostomi.
sententia multo apertior est, homelia in Ebrae. 17.
Offerimus quidem scilicet ad recordationem mortis
eius facientes. Quod enim nos fecimus, in commemo=
rationem sui eius, quod factum est. Hoc enim facite
(inquit) in meam commemorationem. Non aliud sacri=
ficiam sicut pontifex: sed id ipsum semper facimus,
magis autem recordationem sacrificij operamur. Et
ne quid a quoquam desiderari possit, ostendemus,
quod antiquorum potissimi non nisi unum sacerdo=
tem ac unicum confessi sunt sacrificium Iesum Chri=
stum dominum nostrum.

IGNATIUS ad Magnesianos. Omnes in
unum conuenite simul ad orationem, una deprecatio

Ecce non
dicit cor
pus &
sanguis
sed pas=
sio, Sed
quomo=
do illa
potest of=
ferri nisi
laude. etc
^a
Vide ut
inter=
pretetur
quid di=
xerit pas=
sionem
nihil nisi
commemo=
rationem.

PER HEIN. BVLLINGERVM

fit communis, unus animus, una spes, dilectio immar-
adlata in fide Iesu Christi, qua nihil aliud melius est.
Omnes adunati ad templum dei concurrunt, sicut ad
unum altare, sicut ad unum Iesum Christum pontifi-
cem unigeniti dei patris.

CYPRIANVS lib. 1. episto. 8. Deus unus est.
& Christus unus, et una ecclesia, et una cathedra sus-
per petram, domini uoce fundata. Aliud altare consti-
tutum, aut sacerdotium nouum fieri, præter unum altare
& unum sacerdotium, non potest.

LACTANTIUS in. 4. Institutionum de ue-
ra sapientia cap. 14. Ecclesia templum dei est. Cuius
quidē templi & magni & æterni, quoniam Christus
fabricator fuit, idem necesse est, habeat in eo sacerdoti-
um sempiternū. Nec potest nisi per eum, qui cōstituit
it templū ad aditū templi et conspectū Dei perueniri.

AUGVSTINVS item in uicēta quædā huius
negotij adfert De Trinitate. lib. 4. cap. 14. ab ea tu ista pe-
te, nā coherentia sunt quæ ibi per totū caput differuntur.

Quod si qui nobis altaria obijciunt. Nos uicissim
uetustis istis consultis sic respondemus. Ignatius ad
Ephesios. Si (inquit) quis nō fuerit intra altare fra-
dabitur pane dei. Et apertius ad Trallianos. Qui in-
tra altare cōstitutus est, mundus est, unde apparet do-

Pontius etissimum martirem alluisse ad illud Pauli. Nonne
Paulinus qui edunt uictimas participes sacrarij sunt, atque ita
in Gazo cōmunionem intelligere et ecclesiam. Deinde ex supe-
rioribus patrum sententijs intelleximus cor purū esse
arant

DE ORIGINE ERRO. MISSAE.

aram dei, quare ex istis colligimus, quod illi mensas docet mē
 suas aras dixere, ad imitationem patrum ueteris Testam in ec
 clesia, quodq; ad eas fundebantur preces, imo & ipsa lo clesia po
 ca ubi orabatur tota, putamus aras nonnunquam uocari solitā
 ta. Sacrae autem sunt non re sed significatione, quod pro pau=
 q; sacra ibidem tractabantur. &c. peribus q;
 bo refiti/
 endis, q;
 etiam do
 mini men
 sam uo=
 cat à dol

QUEM APOSTOLI RITUM IN CELEBRANDA EUCHARISTIA
 SINT SEQUUTI.

BSOLVIMVS HVIC at à dol
 ius negotij partem primam mino po/
 qua; ostēdimus quas ob cau sitam.

sas eucharistiam ueteres uo=
 carint oblationem ac sacrifici/
 um, deinde uero quā illi puta
 rint Christianorum ueram est
 se oblationem, nempe oratio=
 nem, gratiarum actionem, misericordiam, concordi=
 am ac uite innocentiam, in sequentibus ergo ostende

mus id quod secundo loco sumus polliciti, nempe
 quem Apostoli ritum iucelebranda eucharistia sint
 sequuti, adeoque quæ in uniuersum, ecclesiastici (ut
 uocant) officij, fuerit obseruatio.

Principio itaque coetu fidelium ad sacra coacto,
 fiebant cōmunes preces, quemadmodum Paulus sic
 ni iusserat. i. ad Timo. epi. cap. 2. Prælegebatur item lo Orōnes.
 cus quis/

PER HEIN. BVLLINGERVM

Prophetia.

aus quissiam ueteris prophetia, ea qua scriptus erat lingua, quem deinde alius quissiam Ebraice doctus, in communem transferebat loquelam, cui qui succedebat, Deum in Christo predicabat, moresq; instituebat audientium. Prophetia hæc erat, à Paulo tradita

Elemosij

nimirum ad ueteris synagoga morem, quemadmodum uidere est in Corinthijs cap. 14. Neque interim

Modicam pauperes negligebatur, colligebantur enim collecta, quisq; sti ritu ab eodem Paulo primum inducto, sicut testantur Actis, ipsius quoque epistole. Postremo uero si strua die quis uerbo predicato credidisset, is se pane ac calice uel cū no in corpus consecrabat ecclesie, atq; hoc etiam fidem lit, & si suam alijs probans, & bonitati dei gratias agens,

modo pos Quæ quidem omnia Lucas breuissime. Ebraicum nō sit adpo- mirū, Paulo præceptore, morē sequutus, perstrinxit. Hæc in^a actis ad hunc modum. Erant autē persecuerantes

Tertullia in doctrina apostolorū, communionem facultatum, fra nus in ap ctione item panis, & precationibus. In quem locum pologe. Erasmus ille Roterō in Adno. suis sic adnotauit illa

Communiud animaduertendum, quod primo loco posuit doctrinamio & nam, scilicet euangelicam, proximo mutuam charitatem quæ faciebat inter eos omnia cōmunia. tertio sym

actio. bolum illud sacrum Christiana conspirationis. quare a to preationes, ut sint quatuor, ita quidem constanter

Lucas in habent Græci codices. Hæc paucula sed pulchra actis. 2. ille, nam nunc nolumus ea producere, quæ de hære explicata = scripsit in Paraphrasi huius loā. Vides autē ista nūc, tus. quæ supra recensuimus orationes, prophetiā, preces, eu charissimam.

DE ORIGINE ERRO. MISSAE

charistiam. Neq; ego magnopere putarim curandum, Ita nõ cogimus cu
quod nam cui preponas. Constat enim ordinem pa- gimus cu
rum habere pietatis, siue collecta præcesserit, siue pro charistiã
phetia. Hoc autem firmum ac certum est, quod hic, quotidiana
quẽ ostendimus, ritus & apud D. Paulum & Aposto nã esse de
los fuerit inuentus neq; alius ullus. bere.

QVOD HVNC RITVM PVRAE CV STODIVERIT PRIMITIVA ECCLESIA.

ETERVM hunc sacratissim
um ritum, illibatum custodi-
uit Primitiva ecclesia etiam us-
q; ad Arcadij & Honorij impe-
ratorum tempora. Id quod nos
Veterum scriptorum probabi-
mus testimonio, si prius Cypria

ni locum in 2. libro epistola. 3. adduxerimus, qui sic Lege
habet. Si in sacrificio quod Christus est, non nisi Chri hunc pul
stus sequendus est utiq; id nos audire & facere oportet cherrimũ
tet quod Christus fecit, & quod faciendum esse man Cypriani
davit, cũ ipse in Evangelio suo dicat. Si feceritis quod locum.
mando uobis, iam non dico uos seruos, sed amicos. Et
quod Christus debeat solus audiri, pater etiam de cœ
lo contestatur, dicens. Hic est filius meus dilectissi-
mus, in quo bene sensi, ipsum audite. Quare si solus
Christus audiendus est, non debemus attendere quid
aliquis

PER HEIN. BVLLINGERVM

aliquis ante nos faciendum putauerit, sed quid qui ante omnes est, Christus, prior fecerit. Neque enim hominis consuetudinem sequi oportet, sed dei ueritatem, cum per Esaiam prophetam loquatur Deus et dicat. Sine causa autem colunt me, mandata ac doctrinas hominum docentes. Et iterum dominus in Euangelio hoc idem repetens dicit, reuertatis mandatum dei, ut traditionem uestram statuatis, sed et in alio loco ponit et dicit, qui soluerit unum ex mandatis istis minimis, et sic docuerit homines, minimus uocabitur in regno caelorum. Quod si nec minima de mandatis dominicis licet soluere, quanto magis, tam magna, tam grandia, tam ad ipsum dominum et passionis, et nostrae redemptionis sacramentum pertinentia pars non est infringere? aut in aliud quam quod diuinitus institutum sit mutare &c. Haecenus Cyprianus, quem in hoc adduximus, ut uideres, et si pontificij ritum hunc immutatum a patribus esse probare possent, tamen nondum uisissent, etiam patribus iudicibus. Quid enim clarius, quam quod dicit, neque enim hominis consuetudinem sequi oportet, sed dei ueritatem? Ceterum pontificij alium ritum ostendere non poterunt, quia patres primitiui, primitiuum ritum custodierunt, id quod nunc probabimus.

Plinius
sequun
dus.

PLINIVS Secundus cum provinciam regeret Asiae, damnatis quibusdam Christianis, quibusdam pulsis, ipsa tamen multitudine perturbatus, quid de cetero ageret consuluit tunc Traianum imperatorem, allegans praeter obstinationem non sacrificandi, nihil

DE ORIGINE ERRO. MISSAE.

nihil aliud se de sacris eorum comperisse quàm coe-
tus antelucanos ad canendum Christo ac Deo, & ad
conföderandam disciplinam, homicidium, ad ulterius
um, si audem, perfidiam, & cætera prohibentes. Hæc
ex Tertulliani Apologe. aduersus Gentes. capite .2.
Vides autem quæ fuerint Christianorum sacra, non
carnem dei & uorare & sacrificare, sed gratias age
re, orare, conföderare, disciplinam confirmare, quod
sane non potest nisi doctrina fieri. Huius tempore
uixerunt Ioannes Apostolus, Ignatius, Polycarpus,
& non multo post Iustinus martyr & Irenæus. Non
est ergo quod quidam sperent in missas Ignatij, ac
Sacrificium uetustissimi Irenæi, nam Ignatij locus
perperam uersus est, & Irenæus sinistre intellectus.
Non uincet Thrasones isti Attali Apostolicorum ter
ror, nouiuis enim & nos Apostolicos. Et idem ille
Irenæus de quo usque adeo illi gloriantur ad Vi/ **Exausa**
ctorem urbis Romæ episcopum de Paschate author **Hirenæi**
est, eucharistiam nihil aliud fuisse quàm Symbolon **sententiæ**
fœderis, unitatis, & fidei & doctrinæ. Sic enim scri
bit apud Eusebium. Denique & illi omnes ante So
terem presbyteri, qui ecclesiæ, cui tu nunc præes, sa
cerdotium tenuerunt Anicetum dico & piuum, H) gi/
niumque et Thelesphorum te Xystum, neque ipsi ita
tenuerunt, neq; hi qui cū ipsis erant et tamē cum ipsi
ibi. nō obseruarent, pacem semper habuerūt cū illis ec
clesijs, neq; ipsi repulsi sunt, aut ueniētes ab illis patri
bus non sunt suscepti, imo potius et omnes presbyteri
qui

PER HEIN. BVLLINGERVM.

qui fuerunt ante te, omnibus semper qui ita non obser-
 uabant presbyteris ecclesiarum, eucharistiam solenni-
 ter trans mittebant. Hæc Irenæi sunt. Fuit autem
 mos, quod si episcopus aliquis in ecclesiam quam-
 piam uenisset, tum eius loci episcopus (id enim intelli-
 git presbyteri nomine) hospiti eucharistiam trans mit-
 tebat, nimirum in signum concordia & unius fidei.
 Vnde Irenæus argumētatur Orientis episcopos nō fu-
 isse hæreticos iudicatos, utpote quibus communionis
 symbolum sit trans missum. Rursus quid eo loco clar-
 rius, quem. 4. aduersus hæreses lib. cap. 33. et 32. post
 Christi uerba. Hoc est corpus meum, ad hunc modum
 profert. Hic Christus noui testamenti, nouam docuit
 oblationē, quā ecclesia ab Apostolis acapiens in uni-
 uerso mundo offert Deo, de quo Malachias. Non est
 mihi uoluntas in uobis, dicit dominus omnipotens, et
 sacrificium non accipiam de manibus uestris: quoniā
 ab ortu solis usq; ad occasum nomen meum glorifica-
 tur inter gentes, & in omni loco incensum offertur
 nomini meo & sacrificium purum, quoniam magnū
 est nomen meum in gentibus, dicit dominus omni-
 tens, manifeste significans per hæc, quoniā prior qui
 decem populus cessabit offerre deo, omni autem loco sa-
 crificium offertur ei, & hoc purum: nomen autē eius
 glorificatur in gentibus. Quoniā item nomē filij pro-
 prium patris est, & in deo omnipotente per Iesum
 Christum offert ecclesia, bene ait secundum utraq; et
 in omni loco incensum offertur nomini meo & sacri-
 ficiū

Euchari-
 stiā, id est
 gratiarū
 actionem
 uocauit
 Irenæus
 Christiā-
 norum sa-
 crificium

DE ORIGINE ERRO. MISSAE.

ficiū purū, incensa autem, Ioan. in Apocalipsi, orationes ait esse sanctorum. Hæc Irenæus, cuius diligentissimus lector fuisse uidetur Tertullianus, qui in. 4. aduer. Marcionem lib. hunc eundem Malachie locū tractans dicit. Et in omni loco sacrificium mundum homini neō offertur, scilicet, simplex oratio, de conscientia pura. Quare apertissime uidemus Irenæum nihil aliud sensisse de Eucharistia, quàm quod Apostoli, quorum ritum seruauit, communionem, gratiarum actionem, orationem &c.

Et Tertullianus omnium ecclesiasticorum longe doctissimus, suæ tempestatis Christianorum disciplinam describens in Apologetico, aduer. gentes, ca. 39. aliud nihil exponit, quàm quod in Apostolorum traditione audiuimus. Imo idem author est in eiusdem, lib. cap. 9. Christianos penitus abstinere ab omni sanguine. Et. 4. aduer. Marcionem, lib. hæc Christi uerba exponens. Hoc est corpus meum, subdit, id est, figura corporis mei. Quem locum Sæoli quidam nimis clarum uidentes, tenebris inuoluunt, dicentes, figuram sumi mathematicæ, non significatiue, cum tamen ipse Tertullianus sese exponens dicat. Figura autem nõ fuisset, nisi ueritatis esset corpus, cæterum uacua res, quod est phantasma, figuram capere non posset, quasi dicat, si Christus phantasticum corpus habuisset, & non uerum, iam non potuisset corporis fecisse expressionem. Si enim speculo nihil admoneas, speculum nihil representabit. Et clarissime in. 5. libro hoc ipsum

Tertullianus.

PER HEIN. BVLLINGERVM

quod hic uocauit figuram, ibi uocat sacramentum,
 dicens. Proinde panis & calicis sacramentum iam
 in Euangelio probauimus, corporis & sanguinis do-
 minici ueritatem aduersus phantasma Marcionis. Et
 clarissime libro primo. Nec panem reprobaui, quo
 ipsum corpus suum representat. Ecce representat. Et
 hic sese interpretatur, quid in quarto libro figuram
 dixerit, nimirum symbolum, ac significationem,
 signum expressionēue, aut ut Basilius dixit ἀντίτυ-
 πον. Proinde Apostolicus iste ritus adhuc pure Ter-
 tulliani tempore fuit obseruatus. Vixit autem anno
 domini. 210.

Vt autem multa alia transcam, authorum quorū
 Dionsi- grauiſſimorum sententias non adferam, Dionysium,
 us. Alexandrinum apud Eusebium, libro. eccle. histo. 6.
 Paulinus cap. 30. Eusebium in. 9. cap. ult. item Paulinum, de
 Eusebi. Ambrosio sileam, unus Augustinus, qui post illos
 August. omnes uixit, satis magno esse poterit argumentū, nihil
 adhuc suo tempore de ueteri ritu fuisse mutatum. Me-
 minit autem disciplinae Christianorum, lib. 2. de Cui-
 dei, cap. 29. & in. 22. cap. 8. in fine. Profert autem
 prophetiam, communionem, orationē, & istud quod
 Vide qd haecenus in traditione Apostolorum, per ueteres au-
 sit reipsa diuinus obseruatum. Idem in. 21. lib. capite. 25. Salus
 manduca debetur ijs, qui re ipsa manducauerunt corpus Chri-
 re corpus sti, in ipso, scilicet, eius corpore constituti, de quo cor-
 domini. pore ait Apostolus. Vnus panis, unum corpus: mul-
 ti sumus. Qui ergo est in eius corporis unitate, id
 est, in

DE ORIGINE ERRO. MISSÆ.

est, in Christianorum compage membrorum, cuius corporis sacramentum fideles communicantes de altari sumere consueverunt, ipse uere dicendus est, manū ducare corpus Christi, & bibere sanguinem Christi &c. Hæc adhuc latius explicat in fine capitis. Quibus interim omnibus certo deprehendimus Apostolicam traditionem ad usq; tempora Augustini durasse illesam. Fuit autem Augustinus anno ab orbe reldempto. CCCC. imperante Honorio, quo tempore & Hieronymus apud Bethleem, Palestine authore, Paulo diacono, migravit ad domum.

Hic Antequam progrediamur, paucis respondebimus ijs, qui nobis Iacobum fratrem domini missæ institutorem obijciunt, ex Decretis Canonicis, item Basilium. Rursum Theodosij excommunicationem. Martini item Turonen. Episcopi sacrificium ex Setuero Sulpitio, & Platina Pontifices, qui pleraq; ordinarint. Et principio quidem audire cupio, quid Iacobus instituerit, si sequentes pleraque ordinarint. Figmentum impudens est, id quod continuo ab Apostolis ritum, neque ad Augustinum patet. Neque quisquam Missæ meminit, qui modo de Iacobo ex uetustis scriptis. Testor Iosephum, Egesippum, Hieronymum. De Basilio nunc aliud non dicam, quàm quod primitus non potuerit nouum populo obirudere ritum. Verum eruditissimus uir tale quidpiam, ne per somnium quidem somniauit. Sed & Theodosij

Obiectio
nes.

Iacobus
missæ au
thor.

Basilius.

PER HEIN. BVLLINGERVM.

Theodosij excommunicatio ad hanc rem nihil facit. De qua Paulinus Ambrosij notarius, sic scripsit. Quod factum ubi comperisset sacerdos, copiam imperatori ingrediti ecclesiam denegavit, nec prius indicavit ceteri ecclesie, uel sacramentorum communioni, quam publicam ageret poenitentiam. Aut si libet, uide ipsius

Historia Ambrosij epistolam ad Theodosium. 28. lib. 5. Aut tripartitam, quam uocant tripartitam. Expendat autem lector amplificationes uehementes, sanctum patrum uimentum, stillantes sanguine manus, sanctum domini corpus &c. Nam de eo quod Paulus diaconus scribit hanc missarum solennia uocat, paulo post disputabimus. Dialogus autem Scuero Sulpitij inscriptus sunt, & pauca. Possem multa alia adferre ad hanc rem, si alio non festinaret oratio. De Platina Pontificibus paulo post dicemus, nunc uero de Missae nomenclatura disputabimus.

Sulpitius

De nomine Missae
Strenue diuq; à multis de missae nomenclatura disputatum est. Sunt enim qui hoc nomen ab Hebraeis uolunt esse profectum, quibus $\mu\sigma\sigma$ sonet oblationem. Quibus ego non multum reclamauerim, modo oblationem sentiant esse gratiarum actionem. Quis autem tum Eucharistiam negabit esse oblationem, cum gratiarum actio sit? Iudocus Clichtoneus ait, non nullos esse, qui putent Hebraeis nomē Missae tantumdem esse, quantum Græcis $\lambda\epsilon\iota\tau\omicron\upsilon\varsigma\ \psi\epsilon\iota\omicron\varsigma$, Latinis officium, sacrumq; ministerium. At hi plane ridiculi sunt, qui

DE ORIGINE ERRO. MISSAE

qui missam cognominatam putant, quasi hostiam, que mittatur ad patrem. Siquidem nihil ab illis discrepant, qui Catharinam uolunt esse dictam, quasi uniuersorum ruinam. Ego Latinam uocem esse, & à latinis inditam putauerim huic sacro, aut certe ab excludendo aut dimittendo deriuatam. Neq; hoc alienū est à latinæ linguæ scriptoribus, quandoquidem usitatum illis est mittendi uerbum ponere pro depouendi aut excludendi. Sic Vergl. in. 1. aneid. Reuocante animos, mæstumq; timorem mitite. Imo ne quis poeticam apheresim aufetur, Terentius ait. Eia lacrymas mitte. Quia itaq; sceleratissimus quisq; excludebatur è coetu fidelium, hinc totum hoc officium missa dici coepit, quasi sacrum à quo ita excludebantur impij, ut ijs non liceret interesse, neque precibus, neq; prophetiæ, neq; communioni. Aut certe nomen habet à cessando seu dimittendo, quemadmodum & apud Plantū legimus: Sed missa ista faciamus, id est, cessemus. Fuit enim hic mos apud uetustos, ut prolixius prophetarent, quo tandem finito, in calæ sacrificium, id est, preces, & communionem subiungerent, ceu coronidem, quo nimirum allusit D. Ambrosius Epistola ad Marcellinam. 33. lib. 1. scribens. Erat autem Dominica. Post lectiones atq; tractatum, dimissis cathæaminis, symbolum aliquibus competentibus in baptisterijs tradebam basilicæ. Illic nuntiatum est mihi, comperto quod ad Portianam basilicam de palatio decanos misissent, & uela suspenderent, populi

PER HEIN. BVLLINGERVM.

partem eo pergere. Ego tamen mansi in munere, missam facere coepi, dum offero raptum, cognoui à populo Castulum &c. Hæc Ambrosius. Principio autem uides ueterem & Apostolicum ritum. Prophetiam & orationem, communionemq; hoc non illi sacrificium est. Rabanus Deinde uides solum postrema coetus parte, qua oratur, & gratias agitur, dia missam, nimirum quod istis finitis populus dimitteretur, nam prima pars lectio missam à erat & tractationis. hoc est prophetia, qua tractatur sacrificio tur scripturae. Proinde doctissimus uir facere missam distinguit, ut non celebrare. Neq; scio si uspiam hoc nominis apud uetustiore, quam Ambrosium extet, nisi & in hunc munio margine irrepsit. Legimus quidem apud Ignatium in missa sit. epist. ad Smyrnen. missæ nomē, sed additum est infamia Prophe- impudentiaque interpretis. Legimus item frequenter in Tripartita historia, sed ea non est, cui multum hæc emosina in re arbitraretur tribuendum. Nam missæ nomen Graecis incognitum, proculdubio ab interpretis Sic Innocent. 3. in ex parte loco τῆς λειτουργίας, id est, officij ac po. missæ. Missa diuini ministerij est adpositum, utpote qui Rhe- datur in missam cate- nano authore, pariter & Graecæ & Latine a minorum, & missam ne indoctus erat. Et Paulus Diaconus fidelium, missa cate- post Gregorium tempore magni Caroli aumi. est ab introitu, uixit, itaq; non est mirum. si. 12. de gestis usq; ad offer. posteri Roma. lib. missæ nomē surpet. Et hæc or pars residua. nus de missæ nomenclatura. Vnde

DE ORIGINE ERRO. MISSAE.
 VNDE NOSTER MISSANDI
 RITVS PROPECTVS SIT,
 Q. VIBVS AVTHORI=
 BV S INSTITV/
 TV S.

ESTAT NVNC, VT
 quod ultimo loco proposue=
 ram, in presentiarū exequar.
 Sum autem dicturus, unde
 noster missandi ritus profectus
 sit, quibusue institutus autho=
 ribus, denique quomodo abo=
 ctus. Et sane meretur res noua & inaudita, nouam

ac præclaram auditorum patientiam.

Scribit Apostolus Paulus, ea quæ scripta sunt,
 nostri causa esse scripta, ut & inde uita nostra in/
 strueretur, & ad quæuis redderemur promptissimi,
 itaque scripturas penitus introspectanti statim adpa/
 ret, ab ipso mundi exordio gradibus quibusdam cer/
 tis, ad profundissimas esse peruentum tenebras. Prin/
 cipio enim ipsum dei uerbum, lumen semitarum no/
 strarum unicum, aufertur eruditioribus è medio sub/
 latis, aut certe artibus suppressis. Hinc enim fit, ut
 quicquid ea maxime amplexemur, quæ ipsi nobis cõfinxi
 mus, ea autē quanto stupidiora sunt, tãto impensius
 placēt. Quibus interim ignari in tãtas uoluimur te,

Ab exem
 plorū in
 ductione

Psal. u. 8.

PER HEIN. BVLLINGERVM.

Exod. 31. caremus exemplis. Nam cum Israëlitæ Moſen con-
temnerent, nō ſine Ironia clamantes, Neſcimus quod
Moſi huic uſu uenerit, non poterant non illius ſtoci-
pendere præceptiones. Quare mox ſua ſequentes in-
uenta, in tenebras Aegypti cultumque tauri dede-
runt. Et in libris Paralipomenon legimus, Quod qui
Prophetas Dei neglexerint, ijdem in ſummam impie-
tatem coniurarint. Ad eundem modum ijs denique
gradibus in miſſarum deuoluti ſumus tenebras. Primi-
cipio enim eruditi quique una cum ſolida eruditione
gradus ad miſſa-
rum im-
pietatem ſublatis ſunt, barbaris omnia occupantibus. Quare
mox uerbum etiam dei, una cum uera pietate negle-
ctum, aut ſiniſtre intellectum, Ceremonijs anſam deli-
dit, quibus cum nonnulli impenſius eſſent dediti,
miſeris offuderunt craſſiſſimas errorum tenebras.
Id quod non grauabimur per hiftorias latius ex-
plicare.

Viſigo-
thi.
Alarius.
Athaul-
phus.

Dū ageretur annus ab orbe redempto, CCCCVII.
Imperantibus Arcadio, & Honorio, irrupit Euro-
pam literarum, & uere pietatis ipſiſſima lues Viſi-
gothorum exercitus, Alarico duce, qui poſtea quā
ē uiuis exceſſiſſet, Athaulphum habuit ſucceſſorem:
ita ut immanes beluæ Romanis imperarint annis qua-
draginta quatuor, quibus interim tantam exercue-
re tyrannidē, ut animus horreat narrando. Siquidem
ipſam primū urbem Romam aggreſſi, ſeu a obſidione
cinxerunt, crudelius expugnarunt, poſtremo maiori q̄
credi

DE ORIGINE ERRO. MISSAE

credi possit in auitate diripuerunt, nulla enim senum
 reuerentia, nullum sacri à prophano discrimen, peri-
 mebantur optimi quiq; uirgines constuprabantur in-
 digne, ardebant bibliothecæ ac libri in Italia pene o-
 mnes. Visigothis successere Vuandali ducibus Gen-
 serycho & Odacre, qui nihilo mitius agentes. 18. an-
 nis imperarunt, quibus succedere Ostrogothi, duce
 Theodorycho Bernate qui posteaquã. 14. præfuisset
 annis à Bellixario pulsus est. At Bellisarius intra. 60.
 annos plurima restituit, sed necquicquã. Totila enim
 ipsam urbem à fundamentis subuertit, & omnia cir-
 cuqua; loca uastauit. Vt intra centũ istos sexaginta
 annos maximam iacturam fecerit & pietas & erudi-
 tio. Quis enim ignorat stupidissimas quasq; res maxi-
 meq; barbaras, stylum item squalentem, hinc uocari
 Goticum Vuandalicum? Adde quod insignis eruditio
 nis uie Lauren. Valla Boetium ait eruditorum fuisse
 ultimum, uixit autem is sub Theodorycho, à quo &
 supplitio capitis adfectus est. Neq; Laurentij senten-
 tiam improbauit adhuc eruditorum quisquã, quod no-
 tior sit Gregorij, Isidori, Rabani aliorumq; eruditio
 quam multis egeat. Vides autem hunc esse primum
 erroris gradum, quo linguæ cessant, elegantiora stu-
 dia pereunt, libri calcantur, eruditio negligitur, bar-
 baries colitur.

Vuanda-
 li Genset-
 rias,
 Ostrogo-
 thi
 Theodo-
 ricus.
 Totila.
 Ab arca-
 dio ad Ti-
 beriu. 2.
 impato.
 Vide pro-
 logos ele-
 gantiarũ
 apud lau-
 ren.

Iam uero in confesso est prophetiam constare lin-
 guarum peritia, deinde diuinis literas summo artifi-
 cio scriptas, ut nihil habeant prophane literæ, siue litterarũ.

PER HEIN. BVLLINGERVM

eius inuentionem, siue iudicium, siue ornatum siue
 deniq; dispositionem spectet quo diuinis sint superio-
 res, id quod & Augustinus docet in libris de Doctri-
 na Christiana et de locutionibus. Quare fieri non po-
 test, quin omnia aut certe pleraq; Vandalicum homi-
 nem fugiant. Quod quamprimum sentimus, mox sa-
 cras litteras ceu inexplicabiles abijamus, conuertimurq;
 ad cōmentaria, qui cum & ipsi à summis sint
 scripti Rhetoribus, nos uero Rhetoricem ne à limine
 quidē salutauerimus, quid mirū si cæci toto erramus
 celo? Itaq; sinistre intellecta rapimus ad ceremoniarū
 fulcra, quarum & modū ignoramus, et egrum animū
 uana spe deludimus, quod certe Gregorio magno ac-
 disse nemo inficias ibit, qui paulo diligentius & in si-
 cuta & scripta hominis expendit. Nam etiam si homo
 fuerit non omnino malus, neq; penitus barbarus, fuit
 tamen mire superstitiosus, utpote cui ea deerant quæ
 ad defecatam pietatem absolutamq; eruditionem spe-
 ctare uidebantur, peritiam linguarum, puto, acre ac-
 pium in sacris litteris iudicium, solidioremq; in huma-
 nis eruditionem. In infœlici itaq; seculo natus, in fœli-
 cissimarum ceremoniarum fuit magister. Hic enim
 est ille Gregorius, cui non modo infinitas supersticio-
 nes, sed & omnium superstitionum caput ac porten-
 tum, missam, feremus acceptam. In qua re ne quid ot-
 mnino desiderari possit à quoquam explicabimus tit-
 bi etiam minutissimas missæ partes, etiam ea non ne-
 gligentes quæ super hac re Scholastici attulere,
 quam

Gregori-
 us mag-
 nus Pon-
 Rom.

DE ORIGINE ERRO. MISSAE.

quanquam omnes cecutiant alterque ab altero dissen Scholasti
 tiat. Nimirum quod hæc non intellecta in populum corum de
 irrepserint, & quisque sibi elegerit quem imitare= missa sen
 tur, interim non curans de ueritate rerum pertracta/ tentia,
 tarum, quod quidem uitium est omnium fœdissimum,
 quare nos nihil adferemus, de quo non possimus certa
 commonstrare testimonia.

GVILLIELMVS Durandus, Albertus item
 magnus, & qui hos sequuti sunt, Antoninus Platyna
 & Gabriel negotium missaticum sic digerunt, ut Introitus
 primam partem Introitum scilicet, tribuant Celesti/ Pontifici
 no Pontifici, qui ecclesie dederit cantandum. Porrò omnia re
 am Chrysostomus homelia in Math. 11. author sit tulerunt
 apud ueteres imo & suo tempore fuisse usitatissimū ad Rom.
 integros in ecclesijs psalmos canere, nemo est qui nō Pont. qd
 uideat ab Asia Grætiæque ecclesijs ad Romanam, infirmū
 istum morem, à Celestino primitus esse traductum, putarent,
 Vixit Celestinus anno. 426. Introitus autē nomē hæc quod ille
 bet ab introeundo, quod psalmi sub populi ingressu so nō institu
 lerent ani, donec cœtus propè essent collectus. isset hinc

Hymnum seu preces κύριε ἐλέησον adscribunt authores
 Pontifici Syluestro, & mirum cum apud omnes in cō pmos sub
 se so sit, quin et ipsa uerba precationis Græcanica, sa ticuerūt.
 tis coarguant, Græcam esse institutionem, ideoq; ad Kyrielelei
 Romanos à Græcis translata
 son.

Hymnum quem uocant angelicum reducunt ad Gloria
 pontificem Symachum, idque fortassis non usque= in excel
 deo male, si modo sciant Hilarium Pictauorum episco sis.

pum

PER HEIN. BVLLINGERVM.
 pum, non Symachum esse authorem. Nam cum impū
 Arrij dogma per omnes penē & orientis & occident
 tis ecclesias serpens, ab omnibus orthodoxis timere
 tur episcopis, Hilarius quo suæ consuleret ecclesie,
 hymnū istum composuit in laudem Iesu Christi filij
 dei, quem interim Arriani blasphemabant, atque suis
 tradidit in sacris publicis cantandum, quem deinde
 Symachus sequutus, idē apud Romanos suos fecit. Vi
 xit hic non ita multum ante Gelasij tempora.

Collectæ Hic uero Collectarum siue orationum authores fa
 ciunt Gelasium ac Gregorium pontifices, cui equidem
 parum reclamauerim. Ad satis constat collectæ nomē
 apud ueteres nomen à colligendo habere, quod pau
 peribus eleemosyna colligeretur in coetu. De qua re
 Tertullia. in apologetico, & nos in superioribus. De
 epistola dicam ubi Euangelion attigero.

Gradua- Gradualia porro & חַלְלֵהוּ referunt ad Gelasij
 lia. um ac Gregorium, uerū ego potius arbitrarim, omnia
 Hallelu- ea quæ isti ignorarint, unde profecta sint, in istos du
 ah. os aggressisse pontifices. Reuera ipsum nomen Grad
 duale totum adperit institutionis misterium. Siquidē
 nomen habet à gradibus. Ascendente enim in editio
 rem locum episcopo, ut æque docens, ab omnibus &
 audiretur & conspiceretur, populus interea diuinum
 implorabat auxilium, quo ille uiuidius Christum præ
 dicaret, ipsi uero non sine fructu audirent. Deinde le
 gimus cantionem Hallelu ah apud Hieroni. in epist
 phio Fabiole uetustius itaq; institutum quàm quod Ge
 lasios

DE ORIGINE ERRO. MISSAE

Lasios aut Gregorios ferat authores. De tractu, quan- Tractus
do quidem nouum institutum est, nihil certi putant non
nulli posse pronuntari, sed mihi uidetur quod à scri-
pturarum tractatione, cuius memint Ambrosius solū
remanerit nomen, nam cetera in insanum sunt uersa
clamo rem. De Sequentia ad hunc modum scripsit Al- Sequentia
bertus. Hæc non est generalis, nec ab antiquo habita
in usu ecclesie, sed primus qui hoc diuino officio ad-
posuit Nothgerus fuit abbas S. Galli, qui etiã omnes
frere antiquas sequentias fecit, sed ad imitationem eius
quedam de posteris dictamina sequentiarum in suis ec-
clesijs inuenerunt & adposuerunt, sicut adhuc faciunt
multi. Hæc ille. Sed & Adam de S. Victore plerasq;
conscripsit.

De Euangelij lectione Epistolarum item, sunt qui Epistolæ
dicant Hierony. esse inuentum, quod primus ecclesijs et euāgel-
commendarit Damasus. Sunt rursus qui Euang. lecti- lia.
onem à Thelephoro pontificæ ducant, qui uixit anno
135. Damasus 360. Ceterum cum ipse Hierony. teste-
tur in apologia aduer. Vigilantium quod Euangelij
lectio non sine ceremonijs etiam celeberrima fuerit De hac
apud Asiæ ecclesias, adparet esse figmentum, nimirū re Alber-
hinc ortum, quod Hierony. ad preces Damasi, quem- tus quoq;
admodum ipse testatur, nouum testamentum è Greco et author
transtulit in latinum, id quod postea Damasus eccle- de ueteri
siæ fertur commendasse Romanæ. Et ne multis ager- & noui
mus, paucis quid hac de re inuenerimus, explicabi- deo.
mus. Quandoquidem in ipso ecclesie exortu multi
ex sins

PER HEIN. BVLLINGERVM.

Quonia ueteres tractarunt scripturas, ex Synagoga Iudeorum conuertebantur ad Christum, hinc ad illorum exemplum, quemadmodum super in ritu apostolico retulimus, quotidie ferè prophetia celebrabatur. Vbi uero Synagoga deficiente, non pit, & maxima fidelium pars ex gentibus erat, nouum testamentum frequentius quasi uetus tractarunt, in conuentibus interim tamen uetus non negligebatur, quod sine huius cognitione, illius non possit consistere, neq; sensus neq; ueritas. Tandem uero linguis cessantibus, & eruditione à Barbaris foedatâ, quibusuis imo & certis diebus, certas nonnulli designarunt portiunculas, partim ex euangelistis, partim ex epistolis. Vnde iam nobis homeliæ enatæ sunt illæ porrò Gelasij Gregorijq; temporibus adhuc ab ipso scribebantur, ad ueterum imitationem diebanturq; in templis. At post illorū tempora uidemus etiā horū homelias una cū aliorum, et has selectas, recitari in pulpulo. Cuius instituti auctorē quidā uolunt esse paulū diaconū, qui longo tempore uixit post Gregoriū, anno. 810. Sic enim pedetentim eruditione extinctâ, cepit etiam euanescere prophetia, et digna uerbi dei tractatio. Cernis ut hic deuentū sit à scripturis ad patres uetustos, & ab his ad recensiores Gregorios aliosq; huic similes. Sed canamus nunc receptui, dicamusque de Symbolo.

Symbolū Sunt qui istud referant ad Marcum pontificem, qui uixit anno. 335. tempore Sinodi Nicenæ. Sunt item qui eius institutionem uendicent Damaso, qui fuit

DE ORIGINE ERRO. MISSAE.

fuit tempore Synodi Constantino. Et mirum est ut illi se torqueant in re facili. Nam Nicena Synodus celebrata est aduersus Arrium diuinitatem Christi negantem Constantinopolitana aduersus Macedonium spiritus sanctus respuentem. Itaque damnauit illa Arrium et orthodoxam doctrinam redegit in capita, quæ Marcus Pontifex ecclesiæ Romanæ tradidit inter sacra reatanda. Hæc porro damnauit Macedonium, & summam de spiritu sancto collegit in pauca argumenta, quæ Damasus suæ tradidit ecclesiæ, ut uel sic quotidiana admonitione, hæresim prohiberent a populo. Instituit ergo Marcus priorem partem. Crede in unum Deum. Damasus sequendam Et in spiritum sanctum dominum &c.

Et de Offertorij institutione nesciunt isti quid dicendum sit, cum rursus ipsa lucè clarius sit, eius authorum extitisse Eutitianum Rom. Pon. qui uixit annis 275. Sed & longe alia fuit institutoris mens, quam isti referant, qui hodie de offertorio scribunt. Cum enim multi ex gentibus conuerterentur ad dominum, qui à teneris ita sacris et libaminibus assueuerant, ut non facile possent deserere, Euthitianus non nihil infirmioribus tribuendum arbitrans, concessit ut epulas in sacrum inferrent conuentum, quas ab episcopo benedictas liceret offerre paupibus aut sane in priuatū usum conuertere. At Gregorius hoc loco scripturæ (quoniam ipse testatur in Registro suo) permotus, Ne adpareas in conspectu dei tui uacuis,

Offertorij
um.

Ne obliuiscaris
quique quæ
supra retulimus
de collectis ex
Tertuliano.

uacuis,

PER HEIN. BVLLINGERVM

Gebäc
vnd stadē
sāgnen.
Prefatio
nes.

uacuis, iussit ut dona à plebe inferretur altarijs. Pristinus ille ritus Gentilitius in festum Pasche reiectus est, qui & in hunc usq; diem, certe contra institutoris uoluntatem apud nos perdurauit. Meminit similium August. de ciui, dei lib. 8. cap. ult.

Prefationes autem una omnes ad Gelasium referunt & Gregorium qua in re ipsi quid dicant uiderint. Nam certum est ueteres non nisi unica usus prefatione, ea autem hæc erat clamabat siue episcopus siue diaconus. Dominus uobiscum. Et plebs. Et cum spiritu tuo. Episcopus. Sursum corda, populus. Habemus ad dominum. Sic enim exatabat episcopus populum ad diuinum sacrificium. Nam que hæctenus pertrahantur pertinebant partim ad prophetiam, partim ad preces, hic tandem parabantur ad comunem oblationem, hoc est, gratiarum actio & ad communionem. Postea quã ergo populus adseuerasset se cor dedica se domino, mox prespiter dicebat. Preceptis ergo salutaribus moniti, oremus dominum. Pater noster etc. Oratio Sermone 6. de oratione dominica. His absolutis peragebat episcopus, Gratias item agamus domino deo nostro. Respondebat populus. Dignum & iustum est. Subdebat episcopus. Vere dignum et iustum est equum & salutare, ut nos tibi semper & ubiq; gratias agamus eterne deus per Iesum Christum dominum nostrum, qui antequã pateretur accepit panem etc. Nota enim sunt uerba Christi ex Euangeliorum codicibus.

DE ORIGINE ERRO. MISSAE

bus. Postremo altissima uocē clamabat Diaconus, accē
dant ergo sancti. Sic enim legimus apud Chryso-
homel. in Hebr. 17. Vnde & nostrum, Sanctus, ena- Sanctus.
tum uidetur. Atq; hic quisq; buccella panis sumpta &
calicē hausto, sese cū sacramento in unum corpus de-
iunxit, gratias agens redemptori, quapropter & com- Communio.
municio est dicta. De Canone plura in sequentibus.
Complendas & secretas inuenit posteritas, nam om-
nes istas tribuunt Gregorio Pontifici.

Hic autem non ignoro, tibi nondū esse satisfactū,
quod indigesta rerū mole nihil aliud quā miscella-
neam contexuerim. Verū ego ne festines oro. Videbit
tis enim ista haud frustra esse cōassa, sed & oratio-
nis cursu omnia lucē clariora fient. Equidē res sic ha-
bent. Cū cōpissent Apostoli de Christo prædicationē,
nullū aliū in ministerijs misterijsq; ritū sequuti sunt,
quam eū, quē supra ostendimus. Nam totū illorū sa-
crum quatuor istis absoluebatur, Oratione, Prophetia
Collecta, Sacrificiō seu Eucharistia. Iam uero nemo
cōpellabatur præscriptis hære uerbis. Neq; Apostoli
locū, tēpus, certas præcēs præscribebāt. Sufficere enim
putabāt, si summa rerū esset eadem. Et Iudæi elemen-
tis addicti sunt, à quibus Christus nos uoluit esse libe-
ros. Ceterū ex hac libertate enata est, tanta in obser-
uationibus diuersitas. Non quod cōtrarias habēt ec-
clesiæ obseruationes, sed quod eundē ritū habentes,
alijs atq; alijs uerbis, alio tēpore, diuersoq; ordine ex-
equerentur, itaq; hæc ecclesia plus haberet illa minus.

Et quan-

PER HEIN. BVLLINGERVM.

Veterum ecclesiarum ritus
 Et quamq; hæc deprehendi queât ex superioribus, tal
 men non pigebit maximarum orbis ecclesiarum ritus
 exponere, quo omnia fiant clariora. Aegyptij Alex
 andriæ uiâni, & Thebaidos habitatores, Sabbatho qui
 dem Collectas (hic intellige conuentiones) agunt, atq;
 posteaquàm cõmune celebrarint conuiuîi, circa ue
 speram oblatione facta communicant. In Alexandria
 quinta & sexta feria scripturæ leguntur, quas de in
 de propheta interpretantur, omniaq; sunt, præter so
 lennem oblationis morem. In Cesarea Capadociæ, &
 Cypro die Sabbati, & dominico, circa uesperam cum
 lucernarijs Episcopi atq; presbyteri scripturas inter
 pretantur &c. Hæc ex Socrate Constantinopolitano.
 In istis autẽ uides rerũ summã esse eandem, omniaq;
 redigi posse, in. 4. ista capita, sed non ordo idem, ut
 riæ orationes, non eadem obseruata tempora. Quem
 admodum ergo singulae ecclesie, singulos habuerit
 ritus, & tamẽ re ipsa uniuersa unũ. Sic Roma quoq;
 initio quidem Apostolicũ ab Apostolis traditum custo
 diuit, & successu temporis, nonnulla ex alijs ecclesijs
 addidit, tamen in rerũ summa nihil discrepauit, dura
 uitq; hæc libertas diutius, quàm rerum summarum
 unitas. Nam Romæ primum unitas scissa est, dum
 Gregorius ille magnus in media barbarie, in corrup
 tissima etate natus, primus institutione acritu, in
 & scriptis euulgarit, quod ante eum nemo Roma
 norum pontificum. Etsi non ignoremus proximos
 quosq; hominis præcessores in eadem fuisse senten
 tid,

DE ORIGINE ERRO. MISSAE.

lia, nihil tamen usq; adeo aperte ab ijs prodijt, ac à Gregorio. Huius enim ritus, huius leges, huius instituta, nihil nisi noua respiciunt, diuersa item ab orientalium ecclesijs, quæ missas istas nunquam receperunt, sacrificij cruentati, omniumq; Canonis prodigiorum, nullibi meminerunt, quæ interim iste nobis inuexit. An tale quidpiam habuere Augustini tempora? Nihil plane. Interim ergo ista enata sunt, nimirum Gothis omnia uastantibus, quibus Gregorius succedens anno domini. D C id peperit, quod illi parturierunt. Age itaq; audiamus rerum omnium in occidente mutationem.

Igitur Gregorius in Romanum Pontificem electus, statim plurima inuehere noua cepit, imprimis uero nouum missandi ritum condidit. Quid autem hominē ista faciendi impulerit non uideo, nisi inmodicum ceremoniarum studium, nouandi cupiditas, & odium Constantinopolitane sedis, quod & si occultum fuerit in Gregorio, latere tamen non potuit, ut ut ipse occultauerit. Itaq; ex omnium istarum, quas supra recensuimus, ecclesiarū unum, quem hodie habemus ritum, consarcinauit. Nam ita de eo Albertus scripsit. Ecclesiastici. 47. dicitur. David dedit in celebrationibus decus, & ornauit tempora usq; ad consummationem uitæ. Hoc enim de beato Gregorio potest intelligi, qui ressecando superflua, & adponendo necessaria, & ordinans confusa dedit decus ecclesiasticum in celebratione officij diuini, & tempora

Gregorij
institutio

PER HEIN. BVLLINGERVM

Ioan. Syracusano
Episcopo
parte. 8.
episto. 7.

Canon
Misse.

Tertulli.
ad scapulam.
Ambrosius
Theodosio.

festiua, & profestorū dierū ordinavit proprijs unius
cuiusq; diei officijs, usq; ad vitæ ecclesiasticæ perfectum
etum ornatū. Sed quid Alberti testimonio opus habet
mus, cū ipse in Registro de sese loquitur, & non
sit, se cōsuetudines (ut ait) veterū reparavisse, & non
uas tamē utiles cōstituisse. Videamus ergo quid con-
stituerit. Principio morem istū psalmos canendi abro-
gavit, antiphona supposita, quam Introitum uocant.
Deinde instituit, ut Græcicæ præces nonies dice-
rentur. Hic ordinavit Collectas, iussitque Diaconos
exoluere Euangelicæ lectionis officiū. Cætera porro
subdiaconos, aut minores ordines (ut ipse ait, ipsius
enim uerbis utor) exhiberi. De Offertorio superius di-
ximus. De Canone nūc dicam, in cuius authore pro-
dendo, cū plurimi admodū sudent, atq; ob hoc omnia
frustulatum diserpant, nos quo certiora sint, tota
pro proceribus ecclesiæ. Orationē pro populo in cætu
Memoriā sanctorū, aut si maui diuorū. Verba conse-
crationis. Orationē Dominicā, Fractionē hostiæ &c.
Fuit autē usitatissimū Veteribus, orare in sacris con-
uentibus, pro ecclesiæ principibus, maxime pro imper-
ratore. Fuit item in usu, ut sacerdos præeam offerret
deo pro populo. Hinc autē prima Canonis pars pro-
fecta est. Quam eodē modo Roma. tribuunt Pontifi-
cibus, quo cætera omnia. Fuit & diuorum & minor
ria apud uetustos celebris, quemadmodū ex Augusti-
no liquet, de Ciui. dei, lib. 22. cap. 10. Celebrant Pon-
tificij

DE ORIGINE ERRO. MISSAE.

sacrificij etiam de sanctorum memoriam post consecrati-
 onem, à Pelagio (ut aiunt) institutã, quod nos liben-
 ter illis damus. Et obiicientibus Tertulliani locũ, Obla-
 tiones pro defunctis annua die facimus, item Cypri-
 ani. Non est quo pro dormitione eius apud nos fiat
 oblatio, sic respõdemus. Veteres istos sacrificij ac ob-
 lationis uerbo, pro laudis seu gratiarũ actionis hym-
 no, pro gratulatoria ac solenni memoria, usurpasse.
 Nam fuit omnino hic mos apud uetustos, qui nũc æ-
 lebratur, restauratore Zuinglio, apud Tigurinos, De
 functo uno ex fratribus gratulabatur episcopus, habe-
 bat nonnũq̃ orationẽ funebrem, qualẽ de Theodosio
 habuit Ambrosius. Laudabat populus dei misericordi-
 diam, quod fratrẽ bona fide è mundo uocasset, præca-
 bantur item, ut hoc modo etiã ipsi exæderet. Sed pro
 bemus hoc ex ipsis scriptoribus. Tertull. in, 2. lib. ad
 uxore in fine, Vnde (inquit) sufficiam ad enarrandã
 felicitatem eius matrimonij, quod ecclesia cõciliat,
 & cõfirmat oblatio, & ob signatũ angeli renuntiat,
 pater uero ratũ habet. Quid putas intellexit author
 oblationis uocabulo? missam? Atqui nondũ erat, ergo
 benedictionem publicã, ecclesiæ gratulationẽ intel-
 lexit. Quæ solet etiã in Tigurinorũ ecclesijs fieri. Est
 & alius locus Tertulliani, de monogamia, quem bre-
 uitate gratia transeo. Iam uero Cyprianus, lib. 4.
 epist. 5. Celerini cuiusdam in uinculis detenti memi-
 nit, adseres hoc in eo nõ esse nouum, cũ ferè tota eius
 cognatio martyriũ fecerit, tandem subiungit, Celeri-

PER HEIN. BVLLINGERVM

na iam pridem martyrio coronata est, item patruus eius ac auunculus Laurentius & Ignatius in castris & ipsi quondam secularibus militantes, sed veri ac spiritalis dei milites, dum diaboli, Christi professione prosternunt, palmas à domino, & coronas illustri passione meruerunt, Sacrificia pro eis semper (ut meminitis) offerimus, quoties martyrum passiones, & dies uersaria commemoratione celebramus. Haecenus Cyprianum adduximus. Porro quid dici poterat apertius, quam quod dicit istos palam & coronas consecutos, ergo non egent nostro patrocinio, ut liberentur, nam salui facti sunt. Quid ergo uocauit Cyprianus sacrificium? nil nisi gratulationem, & laudem dei memoriam sanctorum. Aut quomodo uerisimile cuiusquam uidetur Cypria. sacrificasse pro martyrum salute? qui in sermo. de mortalitate, prohibet luctum, ne gentibus occasionem reprehendendi fidem nostram darent, Quanta quæso hæc foret reprehendendi audacia, si pro redemptione mortuorum sacrificassent? Quid quod idem aduersus Demetrianum aperte dixit, postquam hinc excessum fuerit, nullus iam poenitentiae, nullus ueniae locus, hic uita aut amittitur, aut tenetur. Ideoque scientes litassent pro mortuis frustra. Quo fit, ut ueteres non celebrarint talem mortuorum memoriam, qualem instituit Pelagus. s. cui successit Gregorius magnus. Hæc defunctorum memoria, ac oblatio apud Tertullianum, ac Cyprianum eadem illa est, de qua & Augustini locum supra comonstrauimus. Sed &

Sacrificia
um pro
cōmemo-
ratione.

DE ORIGINE ERRO. MISSAE,

Sed & domini institutio, quam illi uocant, Consecra-
 uerba, coram omnibus semper ecclesijs lecta sunt. Et
 orationem dominicam retulimus ex Cypriano in su-
 perioribus. Et fractio panis, ac agnus dei recentiora
 sunt, quippe à Sergio diu post Gregorij tempora ad-
 dita, quam hic de ijs dici debeat. Videns itaq; Schola-
 sticus, qui ipsa Gregorij tēpora attigit, diuersas istas
 consuetudines, animum adpulit, ut concordiam faci-
 ens, omnia ista in unum redigeret corpus, quodq; ob
 hoc uocauit Canonem, nimirum regulam. Testabitur
 hoc ipse Grego. in Registro, ubi aperte dicit, se apud
 Romanos adieuisse orationē dominicam, quod indig-
 num uideretur, ut precē quam Scholasticus (hæc enim
 hominis uerba.) composuit super oblationem dixere-
 mus, & orationem Saluatoris non diceremus. Testat-
 bitur Inno. 3. de officio missæ, Gelasius (inquit) cre-
 ditur Canonem principaliter ordinasse, sed ut ipse
 Gregorius asserit, in Registro. Scholasticus illū com-
 posuit, qui super Eucharistiam secreto dicitur. Idem
 Gregorius, in Canone, tres orationes adiecit, oratio-
 nemque dominicam, censuit super hostiam recitari.
 Testabitur & Rhenanus dicens. Canonem. Te igi-
 tur dementiss. à quodam conscriptū, aiunt, cui Scho-
 lastico nomen fuerit, & indicat hoc Diuus Gregori-
 us, paulo ante suam ætatem factum. Claret ergo quod
 Gregorius Canonem receperit primus. Hinc arbi-
 tror ipsum ab Alberto nominari Canonis ordinato-
 rem. De communionem autem ad hunc modum scribit

Durauit
 enim cō-
 munitio
 adhuc
 sub Gre-
 gorio.

PER HEIN. BVLLINGERVM.

idem Albertus in libro de Missæ mysterijs. Primum
 in usu fuit, ut omnes in ecclesia conuenientes, omni
 die communicarunt. Cum autem hoc crescente multi-
 tudine, non satis idonee seruari posset, constitutum
 est, ut communicarent diebus dominicis, cum autem
 hoc rite non seruaretur, constitutum est, ut com-
 municarent tribus in anno uicibus, iuxta legem Exo-
 odi. 23. scilicet in Pascha, Penthecoste, & loco scet-
 nopicie, in natiuitate domini. Cum autem nec hoc ri-
 te seruaretur, nuper in Concilio Latranen. constituit
 ecclesia, qd' semel in anno in Pascha fieri dedit &c.

σικνοωκ
 γία.

Epilogus
 particula
 ris.

Habetis, ut opinor, unde noster missæ ritus pro-
 fectus sit, quibusq; institutus auctoribus, nimirum ex
 uetustissima simul & optima obseruatione manauit,
 quæ cum iniuria temporum male astodiebatur, imò
 & inuertebatur, doctis & eruditione solida, istarum
 rerum, uindicibus sublatis, emerisit ceremoniarum ma-
 gister Gregorius, homo nouandi cupidus, qui abusi
 mederi uolens, iudicio tamen carens, & Gothica opi-
 nione imbutus, hoc ipso, quo abusum tollere uoluit,
 ipsissimū abusum inuexit. Nā sua illa nobis proposu-
 it, inter quæ præter nomina nihil est, quod antiquita-
 tem respiciat. Vbi enim prophetia? Nullū huius uel ue-
 stigium uideo. Audio quidē diaconos solo oris sono
 Euangelia & Episto. murmurare, at cordū secreta,
 uerbo reuelari non audio. Vbi oratio publica? omnia
 ad impudicissimū quæq; sacerdotē sunt trāsata. Aut
 quæ ex ueteribus ecclesia eiusmodi admurmurauit.
 Deo

DE ORIGINE ERRO. MISSAE

Deo præculas? Vbi sunt collectæ? Nomen audio, misericordiam non uideo. Dona feruntur, sed ad altaria sacrificando. Vbi deniq; communio? ubi populi gratia? Causa fuerit actio? ubi fœdera? omnia semel ad unum sunt. ite Gregorius trās lata sacrificium, qui uerius ad aram histrionem rursus ut potestibus exprimit, quā sacerdotem. Vides nunc ut in ista æstus Gregorij ordinatione omnis abolita sit uetustas, & ret. inuenta suprema superstitio. Neq; mouearis hominis sanctimonia, nisi enim personæ urgeret authoritas, ubi res ipsa deficit, iā ipsa per se res hominibus persuaderi non posset. Quin quid multis opus? iam redi ad Cypriani quā supra ex. 2. episto. lib. episto. 3. attulimus, sententiam, cuiq; confer Gregorij institutionem, & uidebis me non modo non esse temerarium, sed etiam modestissimum.

Hic tamen te monemus, ut ea quæ diximus recte intelligas. Nā aliud est in uehere, aliud obtrudere. Diximus autem Gregorium inuexisse missas, dicimus autem Adrianum obtrusisse. Et tamen hic non obtrusisset, nisi ille prior induxisset, quapropter ut totam culpam non reijcimus in Grego, sic eum errore non liberamus. Cum enim ritum istum induceret, non is erat Roma. Pont. qui leges orbi præscriberet, & ideo ista solis Romanis suis obtrudebat. Ideoq; & ipse in Registro testatur, se aliorum ritus ac mutationes non improbare. Deinde satis constat Constantinopolim, sed & totius Græciæ ecclesias Romanorū missas nunquam agnouisse. Verum fuere ab ipso initio Orientales

PER HEIN. BVLLINGERVM

les ecclesie Asia, Hellas item, Macedonia, Græcia,
 Aegyptus quoq; & Alexandria minus superstitioni-
 bus obnoxie quam Ocidentalium, Italia, Hispania,
 Gallia &c. fuerunt illi etiam multo eruditiores non
 modo in prophanis, sed & sacris litteris. Nos ab ipsis
 rerum initijs ceremonias atq; fucum adorauimus ma-
 gis quam pietatem & religionem, quo minus miran-
 dum si profundius cæteris gentibus abiuiumus in erro-
 rum superstitionisq; nebulas.

Roma su-
 per alias
 culta fuit
 Italiae
 Gallie et
 Hispanie
 Germæie
 que popu-
 lus Goto-
 rum in eo
 tēpere stu-
 pidus.

Et quanquā à Gregorio et successoribus suis lon-
 go post tēpore nullæ cogerētur, neq; ex Gallicis neq;
 Italijs, ecclesie, Rom. sumere missas, quando adhuc
 singulis licebat suis uiuere legibus, tamē magni nomi-
 nis erat apud omnes Ro. uenerandi putabātur Rom.
 episcopi, colebantur ut docti et sinceri, in primis autē
 Gregorius apud omnes in magna opinione erat. Pro-
 inde fiebat ut spōte sua multi ex Gallia et Italia epi-
 scopo Ro. susciperēt missas, cū certo iā olim sibi persua-
 sissent, nihil posse prophanū esse, qd' à tantā sede fuis-
 set profectum. Atq; ita temporis successu late diffusa
 est missarum superstitio. Tandē uero ubi etiam acade-
 ret imperium (quemadmodū in. 1. ac. 2. ca. retulimus)
 ubi Ro. omniū ecclesiarū caput haberi coepit, eiusq;
 pontifices crederentur Christi uicarij, ubi deniq; Fran-
 corum reges cum Ro. conspirassent Pontificibus, tum pri-
 mo Gregorianū officiū ocidentalium ecclesij obtulerunt
 est, abrogatis omnibus, imò & inhibitis adde & pro-
 scriptis ritib. patrijs. Quod facinus aiunt sub Adria-
 no Pon-

DE ORIGINE ERRO. MISSAE.
No Pontificae eius nomini: .i. admissum, cum ageretur
annus ab orbe redempto. DCCXC. Quare iam uides
quod Grego. tyrannica arma instruxit Ad. ianus uer
torapuit, quare non tam huic quam illi suscrisio im
putandaerit.

A QVIBVS ET QVOMODO OCCIDENTALES ECCLESIAE
MISSAS ET TRANS-
SUBSTANTIATIO/
NES ACCEPERINT.

HABETIS A QVO SIT

Missae Romana profecta, habet
tis item quis nam tyrannide sua
perrumpent ecclesias libertate
sua spoliauerit, nouumque ri
tum obtruserit, nunc ergo au-

di quorum auxilijs missae in omnes occidentis ecclesi
as (quemadmodum Adrianus cupiebat) sint translat
te, quibusq; artibus, & à quibus transsubstantiatio sit
adiuuenta. Itaq; cum Hadrianus sedisset annis. 24.

Leonem. 3. habuit successorem, hic autem Imperium
à Grecis transfudit ad Fracos, & Carolū magnum in Caroli
Romanorū Imperatorem inaugurauit, quare ita sibi studiū in
hominem deuinxit, ut apud eum omnia potuerit. Et propagā
cum Carolus religionem teneret Romanam, latiꝫ da missa

imperitaret

PER HEIN. BVLLINGERVM.

imperitaret utpote Gallis, Francis, Germanis, Sue-
 wis, Bauaris, Austrijs &c. late nimirum potuit Ro-
 manam diffundere religionem. Aedificauit itaq; tem-
 pla, instituit allegia, non modo apud Gallos suos qui
 iam bona parte superstitiones receperant, sed in Ger-
 mania quoq;. Nam primus peregrina sacra huc intu-
 lit, unde & uetustissima collegia ac templa à Caro-
 lo Regibusque Francorum sunt instituta. Potuit autē
 hoc eo facilius quod sub Pipino patre & Gregorio
 eius nominis. 2. Bonifatius quidam monachus Ro-
 ma profectus, Romanaq; religione imbutus, Germa-
 nos ad fidē cōuertisse dicitur. Sic enim habet Platina.
 Huius præterea Gregorij peculiaris laus est, quod
 eius opera Germani ad fidem nostram conuersi sunt,
 misso eo Bonifatio monacho, hic primus Moguntina
 sium legitur episcopus, qui & Pipinum Zacharia in-
 bente coronauit, proditione, abiecto rege Childery-
 cho, de qua re diximus in cap. 1. & 2. Moguntia por-
 ro archiepiscopatus Germania constitutus est, uerisi-
 mile itaq; quod ceteri episcopatus inde sibi religionis
 sumpserint formā. Porro Moguntia à Roma. Pon-
 ti. religione dependit. Hic itaque uide quo tempore
 Germania Ro. Pontificem colere coeperit. Nam alias
 certo commonstrare possumus ex Hirenco, Tertullia

Adde qđ no et Hilario quod uerā Christi fidem habuerit Ger-
 Clodoue mania, quare haudquaquam uerisimile uidetur quod
 us Dagū ab Hilarij tempore ita desciuerint omnes à Christo;
 berus etc ut nouis opus fuerit doctoribus. Proinde cū lego Ger-
 maniam

DE ORIGINE ERRO. MISSAE

maniam ad fidem à monachis quibusdam esse conuer-
sam, ego plane ad Ro. religionem conuersam intelli-
go, maxime quod eo tempore Roma caput ecclesiarũ
haberetur, orientalibus à Mahomete subuersis, Gre-
cie uero suppressis Roma. Pon. tyrannide. Carolus
itaq; magnus Roma. religionẽ, imò illam ipsam qua
ipse imbutus erat Germaniæ, reliquisq; populis suis
commendauit, resistentibus nonnunquã bello & cla-
de oppressis. Coronatus est anno ab orbe redempto.
DCCCL. et decessit anno Imperij .XIII, fundatis col-
legijs .XXIII. Huic successit Lodouicus filius, qui
multo superstiosius à Roma. pendebat Pontificibus
id quod uel hinc colligere possumus, quod Legatos Mi-
chaelis Constantinopo. Imperatoris in negotio Simu-
lachrorum plane audire uoluerit, sed ad Pontificem
reijcerit, quod Pontificũ esset de his ac similibus man-
dere, Regum uero obedire, quare etiam sub hoc rege
mirum inmodum promota est Romano. Pontificum
superstitio. Ita sub Lothario. Lodouico. 2. Carolo cal-
uo. Nam hi omnes maiorũ mores imitati, toti Roma.
Pon. erant addicti.

Porro cum Carolus imperitaret, & Lodouicus à
Pontifice Romano penderet, non erãt tunc missæ usi-
quæ adeo numerosæ ac uenales, ut nunc sunt, quin in
uno Collegio non nisi unus aut alter altario inseruiet
bat, æteri enim operam dabãt litteris ac prædicabant,
ut tamen erant mores ac litterarum studia. Celebra-
bat & ipsam Eucharistiam Carolus, ac reliquus po-
pulus

illis im-
perarent
interea
Christia-
ni.

Au^{ty}
Abbas
Turpi
nus.

Non fuit
capitale
transsub.
nō crede
re.

PER HEIN. BVLLINGERVM
pulus ter in anno. Sed ei capitale non erat Transsub-
stantiationem non credere, utpote cuius nomen eo tem-
pore erat incognitū. Viuebant enim omnes in cepta
consuetudine, nemo erat qui altius scrutaretur, Docti
inhærebant patribus quos ob eruditionē, ipsi nō usq;
adco eruditi, non intelligebant. Videbatur Gregorius
esse uir sacratus et doctus. Sed in patribus Ideomaticis
non obseruabantur, atq; ita qui q; diligenter custodie
bat, qd' ceu per manus à maioribus acceperat. Quod
autem capitale non fuerit Transsubstantiationi seu
potius opinioni de Carne Christi carnaliter mandu-
canda, fidem non dare, Ioannes philosophus quem
alio nomine Scotū uocant, satis conuincit. Fuit enim
hic non minoritanus ille, sed ut adparet ex Græcâ
natus, qui sub Lothario rege in Galliam profectus,
apud Regem in maximo honore fuit. De hoc Scoto
sic scripsere Platyna, Sabellicus & Raphael. Inadit
in tēpora Lotharij, Ioan. Scotus alter à religioso, uir
in utraq; lingua doctus, & in rebus diuinis scientissu-
mus, hic suorum affectatorum fraude perijt, stilo con-
fossus, nec causa tam impie cædis traditur. Hæc illi Sa-
bellicus præterea refert nonnullos sentire Parisiorū
gymnasium à Ioanne Scoto esse institutum, à Claudio
gaguinus Alchuino, et Rabano. Verum ego potius istos putare
dicit hosrim Gymnasij à Carolo magno instituti, fuisse Regen-
quattuor tes, ut uocant aut Doctores. Tam uero Bernardus Lu-
uiros Sco Zenburgus author est in Catalogo hæresim & hære-
ticia profet^{orū}, Scotum hunc ædidisse librum de Eucharistia,
qui

DE ORIGINE ERRO. MISSAE.

qui postea dānatus sit in cōsilio Vuerællen. Hinc autem nos colligimus. Si capitale fuisset à Roma. dissen-
 tire transsubstantia, iam Scotus à rege fuisset repul-
 sus, neque Parisien. præfectus gymnasio. Fuit au-
 tem in magno apud regem præcio, nemo itaque tum
 cogebatur transsubstantiationem credere, quæ post
 aliquot annos Consiliorum roborata est decretis, magno
 Non enim in fittias ierim Scoti tempore Carnalem de
 Christo manducationem apud plerosque fuisse rece-
 ptam. Attamen non usque adeo fuit celebris, ut post
 aliquot annos est celebrata. Et quod Carolus in suam
 religionem multos iurare cogebat, neminem tamen
 ob carnalem manducationem peculiariter torquebat,
 Sed quemadmodum supra monuimus, uiuebat quis/
 que in recepta opinione, & inuecta primum à Ma/
 gno Gregorio.

Post Lotharium & Lodouicum . 2. tanta rabies
 dominandi Pontifices Romanos inuasit, ut mutuis ca-
 derent uulneribus, ueneni propinationem puto. Fue-
 runt enim à temporibus Caroli calui usq; ad imperiū
 Othonis. 3. hoc est, intra centū triginta trium annorū
 spatū, plures Romani Pontifices, quā à Tiberio usq;
 ad Iulianū, hoc est, intra quadringētos an. fuerit. Si/
 quidē cū hi ob fidē Christi omnes ferē gladio tiranno-
 rū extincti sint, plures tamē triginta tribus nō fuere
 Et isti, qui nihil ob Christi fidē perpeffi sunt. 37. nume-
 rū excedūt. Interea quid putas religioni decessisse, po-
 tissimum cum iam olim superstitione & ceremoniaradi-
 ces egissent

Etos Be-
 da fuisse
 disapu-
 los et Io.
 missum
 Papiā à
 Caro. lib.
 Derebus
 Frāco. in
 5. lib. me
 minit alte-
 rius cuius
 piā Ioan.
 Scoti Gre-
 cæ erudi-
 ti.

Tirannis
 pontificū

PER HEIN. BVLLINGERVM

Monachus
floridus
acen. fuit

Fredericus
uuardus
& Berengarius.

as egressent altius, quam quæ potuissent à sincerissima
mo quopiam Doctore reuelli, tæo enim ab indoctis
& impijs pastoribus, quales ea habuere tēpora, Nam
huc tandē res decidit, ut pessimi quoq; & impijssimi
ecclesias, imò et cathedras regerent. Romæ enim Ger-
bertus quidam magis deditus, Pontificatum inuasit,
coronatus anno domini. M III. & Syluester. 2. appo-
latus est, quo minus mirandum est, si in agro domini
co multum succreuit zizania, quoniam inimicus ho-
mo, agricolis adeo stertentibus, libere quæ uoluit, sea-
minare potuit. Verum dominus ille noster misericors,
cuius oaculis omnes hominum uie sunt expositæ, qui
que super in crassissimas tenebrarum ac errorum ne-
bulas suos immisit prophetas, etiam in corruptissimū
istud seculū immisit Frederuuardum, & non ita lon-
go ab hoc tempore Berengariū Turonensis ecclesie
episcopum, uiros pietate & eruditione (id quod &
aduersarij concedunt) insignes, hi ergo diuino uerbo
exati, docuerunt ad Ioan. Scoti exemplum, in primis
uero scripturarum regulam. Corpus Christi non conti-
neri in sacramēto eucharistiæ, realiter & substantiali-
ter, sed figuratiue, Esse enim figuratam Christi lo-
quutionem. Hoc est corpus meum, quemadmodū cum
se Christus nominat agnum, & lapidem angularem,
itaq; panem manere panem, & uinum non mutari in
sanguinem, quippe cum uinum calicis inebriet, san-
guis uero non item. etc. Et multa alia in hanc senten-
tiam adferebant etiam ex uetustis patribus, adferentes
idem

DE ORIGINE ERRO. MISSAE.

idem Vetus in hac re sensisse, quemadmodum testatur Lanfrancus, Paschasius & Guimundus synchroni Berengarii apud Guilielmum Vuidefordum. Nemo ergo iam caussari poterit longa tempora. Vides enim satis tempestiue monuisse dominum, principio per Scotum, deinde per Frederuardum, mox per Berengarium. Quod si obieceris haeresim, ego à domino dicarum dominum, restaurarunt ueteres ecclesiae ritus. Atqui uim fecerunt uerbis domini? Nequaquam, sed quod ante eos Tertullianus, Ambrosius ac Chrysostomus attulere, idem hi attulerunt. Illi uocarunt Eucharistiam figuram, sacramentum, symbolum, typum corporis. Et proinde hi dicunt figuratam esse locutionem, cum Christus dicit. Hoc est corpus meum. Obserua item, quod quemadmodum linguarum insatia, barbaries, et caeremoniarum studium abusum inuexit. Sic crudelitas eundem retextit. Diximus enim Scotum fuisse uirum Graece & Latinae doctissimum, & in scripturis scientissimum. Quare nam sunt qui longa obijciunt tempora, clamantes ecclesiam, neque à deo deseriri posse, neque errare. Vides enim ipsam uindictari à tenebris, uides prophetas, uides uerbum domini, oues autem quae pastoris uocem audiunt, sunt de ouili domini, Qui non possunt se de consortio ecclesiae iactare? qui ergo eius erant, domini uocem recipiebant, & aeteri respuebant. Legimus autem per annos triginta continuos constantissime praedicasse cum

Digressio.

PER HEIN. BVLLINGERVM.
suis Berengarium, atq; tantam populi multitudinem
prædicata suscepisse, ut quatuor celebrata concilia, ni-
hil profecerint. De quibus iam dicemus.

Conciliū
Vueræ-
len.
Igitur cum apud Turonenses dogma Berengarij
magno omnium desiderio susaperetur, & inde cen-
metropoli deriuaretur in eas, quæ subsunt ecclesijs,
Cenomanensem puto Andegauensem, Redonen-
sem, Leonensem, Dolensem, Maclouiensem &c. ui-
sum est Cardinalium cœtui, & Pontifici Romano
Vercellis celebrare Concilium, dum ageretur annus
ab orbe redempto, Millesimus, quinquagesimus pri-
mus, præsidente Leone Roma. Ponti. eius nominis. 9.
Habuit autem hic Leo monachum quendam in de-
litijs è Cluniacæn. Cœnobio profectum, mire astutum,
in signem hypocritam, quem Hildebrandum uoca-
bant, sine huius consilio nihil tentabat, neq; quicquid
ratum erat, quod ille non adprobasset, ideoq; impi-
um, Romanæ ecclesiæ Cardinalem creauit, & eidem
sancti Pauli ecclesiæ gubernandam commisit, ut
quasi consors Pontificij muneris secum uideretur, cui
alter Petri, alter Pauli templum tueretur & reger-
ret. Huius itaq; consilij, ut omnia Transsubstantia-
tionum concilia sunt celebrata, sic hoc Vuerællense
ipso præsidente primario est peractum. Disputabant
in eo Paschasius, Guimundus, Vulgus, Hulsus, Lan-
francus, homines barbari, Sophistæ & Aristotelissi-
mi, quemadmodum ex illorum, quæ extant, fragmen-
tis colligere licet. Sed & Lanfrancus Cantuarien-
episcopus

DE ORIGINE ERRO. MISSAE,
episcopus, qui pugnantium erat antesignanus, idem
ante conalium cum Berengario senserat, uerum cum
periculum timeret, abnegato Berengario, coram con-
dij patribus sese expurgauit. Tandem ubi Berengari-
us recantare nollet, una cum Ioanne Scoto, & Freder-
uardo hereseos damnatus est, declaratumq; Eucha-
ristiam uerum esse corpus, & uerum Christi sangui-
nem. Atq; hæc prima Transsubstantia. Synodus. Sei-
quanda celebrata est apud ipsos Turonenses, quod
Vuerallensis nihil mouisset horum animos. Agebat
autem & in hac, Victoris secundi Ponti. Roma. uices
Hildebrandus ille ueterator, quare & ab eodem Ber-
engarij doctrina damnata, & Transsubstantiatio
definita, auctore ipso etiam Thoma Vualden. in. 43.
cap. De Sacramentis. Verum ne sic quidem potuit
composci Berengarius. Itaq; tertia Synodus Romæ
congregatur, sub Nicolao Pontifice eius nominis. II. Concilio
Et in hoc confessu impiorum insidijs circumuentus Be-
rengarius reuocauit, sed nunquid hoc ex corde fecerit,
hinc estimari potest, quod reuocationem ab alio
compositam, ipse tantum coactus, legit. Nam Lan-
francus apud Vuidesfordum author est, Hubertū quen
dam Cardinali in cōscripsisse, ac eam Berengario le-
gendam in Conalio tradidisse. Acta sunt hæc, anno
domini, Millesimo, quinquagesimo octauo. Reuocatio
autē relata est in Pont. decreta, de consecra. disti. 2.
Ego Berengarius. Peractis istis Romæ. Berengari-
us domum reuersus, mox Apologiā scribit, & multo
d. 2 constan

Concilij
Turon.

Concilij
Romanis
1.

Fortassis
Hildebr.
fuit, nam
nomina
cognata.

PER HEIN. BVLLINGERVM.

constantius, nūc quā hactenus Transsubstantiatio
impugnat. Sed Romæ bellū sub Nicolao gerebat Hil-
debrandus aduersus Normannos, in Apulia, & hoc
finito, aliud aduersus Cadolum, pro Alexandro, quē
ipse iusserat esse Pontificem, ita ut Eucharistia nec
gocium aliquamdiu cesseret. At ubi Hildebrandus
Pontificatum ui inuasiſſet, & tyrannide obtinisset,
rebus aliquanto pacatioribus Romæ quartam Trans-
substan. Synodum celebrauit, in qua & Berengaria
Roma. u. um hærescos damnauit, & Transsubstan. definiuit.
Anno millesimo septuagesimo nono. Hic Hildebran-
dus in Pontificatus fastigium eluctatus, Gregorius
Ob hoc septimus dictus est. Idem antequam celebraret Con-
Mogunti ciliū Cardinalibus ieiunium indixit, ut dominus
nen. Sy ostenderet, quis rectius sentiret de Eucharistia, Ber-
nodus cū rengarius ne an Romana ecclesia. cumq; nullum ede-
uocauit retur signum, tamen temeraria audacia definiit, quod
Berenga. ipse non credidit, si enim credidit, cur quæso signum
discipulū postulauit? si non credidit, cur incertam rem nobis
quæstio: cepit? O impietatem, o uesaniam. Ab hoc Gregorio,
nem po: à homine usq; deo impio Transsubstantiationem hat-
suisſet. bemus, nec enim est, quod ad Concilia eam referat
mus. Audisti enim hunc impijſſimum hominem omi-
nibus imperitaſſe, hunc & presidentem, & iudi-
cem. & de finitorem primarium egiſſe. Cur ergo id
ſuſciperemus ecclesie nomine, quod ab hariolo, à ma-
gicæ artis deditiſſimo est profectum? Nolumus in pa-
ne no/

DE ORIGINE ERRO. MISSAE

ne nostro fieri transmutationem magicam, Gaudeat
 is solus suis incantationibus. Et scio ego ista nobis
 mira uideri, quod qui Platynam legerunt immodicas
 Hildebrandi uiderunt laudes. De Sabellico iam nihil
 dicam; cum ferè in omnibus sequutus sit Platynam,
 Sicut utrunq; Raphael. Ego uero ea paucis expo-
 nam, quæ uerissima historia de hoc Hildebrando
 scripsit Beno Cardinalis Romanæ ecclesiæ, ad totum
 cleri conuentum. Vixit enim Hildebrandi tempore,
 Adijciam item in calæ ex Chronica abbatis Vrspur-
 gensis fragmentum de hoc impijssimo homine. Fuit
 itaq; Hildebrandus, natione Hetruscus. Patria Soa-
 nensis, Cluniacensis autem Prior, sed Cœnobium re-
 linquens, Romam profectus est, ubi & Laurentio
 adhaesit Malfetano archipresbytero, à quo & magi-
 am doctus est. Didicerat enim ille iuuenis adhuc im-
 pietatem à Gerberto illo, quem superius diximus Ro-
 manum Pontificem factum, & Syluestrum secundum
 uocatum. Didicerat eandem & Theophylactus, qui
 hoc eodem tempore Romanus Pontifex erat, adpel-
 latus Benedictus. ¶ Iuncti ergo singulari amicitia
 Theophy. Laurentius. Hildebrandus, & Gratianus,
 qui eadem arte imbutus, & archipresbyter erat Ioan-
 de porta Latina, ea patrarunt scelestissimi, quæ demo-
 ni consecratos decebant, nolo enim nunc referre im-
 mundicias, supra, libidines, sacrificia in syluis, &
 montibus, demonibus litata, mitiora tantum referam,
 è quibus potissimum est, quod Conrado Rege, impe-
 ratoreq;

Historia
 ac uita
 Gregorij

DE ORIGINE ERRO. MISSAE.
ratorēq; defuncto Henrychum filium coronare uoluerunt (erat enim Theophy. summus Pontifex reliquū à consilijs) sed coronam imperij miserunt Petro Regi Vngarico, hunc addentes uersiculum.

Petra dedit Romam Petro, tibi Papa coronam, ceterum Henrychus Vngariā deuastauit, et uictor multa hominum millia occidit, qua in re Magici isti probe expresserant patris sui demonis imaginem, qui & ipse nullis rebus perinde gaudet atq; ceditibus. Euidet autem rege Vngarico Impera. exercitum parat in Pontificem, Quare Benedictus timore exanimatus, Gratiano magis sodali Pontificatum uendit, & Romam uenit cum Laurentio discedit, sed Gratianus cum Hildebrando rei euentum expectans, coronatur, nomenq; mutato Gregorius. 6. uocatur. Interea Caesar alibi pibus superatis, Romam crumpit. Pontificem cum Hildebrando capit, & Bambergensium Episcopum Syndegerum, quem secum ex Germania adduxerat Pontificem esse iubet, qui coronatus, Clemens secutus nominari coepit, ab hoc posteaquam coronatus esset in Germaniam reuertitur, ducens secum Gregorium & Hildebrandum, Et Gregorius in exilio defunctus est, Hildebrandus uero hypocrisi apud Imperatorem tantum potuit, ut libertati donatus, liber in Palatio regis degeret. Hoc ipso tempore apud Romam Clemens ueneno extinguitur, succedit Damasus, qui & ipse tertia die decessit. Theophylactus enim una cum Laurentio post Caesaris discessum, Romam reuersus, per

PER HEIN. BVLLINGERVM

per Gerbertum quendam Brazutum, nobilem intoxi- Gerber-
 catorem uiros optimos perdiderat. Vnde Cardinaliũ tus uenet-
 Senatus Imperatori pro nouo Pontificæ creando scri- ficus.
 bit, qui Brunonem Romam misit, manumisso item
 Hildebrando, qui & egregie bono simpliciq; uiro hy-
 pocrisi sua imposuit, nam coronatus Hildebrandum
 adsumpsit in regni Collegam. De qua re paulo ante
 diximus. Nec diutius quàm unum atq; alterum diem
 expectans Theophylactum suum, pœnitentiam si-
 mulantem Leoni in dolo reconciliauit, postremo au-
 tem gratias pro beneficijs referens, uirũ optimum ue-
 neno per Brazutum sustulit, spe consequendi Ponti-
 ficatus, cæterum spe sua frustratus. Victorem agno-
 scabat Pontificam, sed non diutius q̄ annos duos &
 menses aliquot, sustulit enim et hũc ueneno Brazuti,
 succassit huic Stephanus. 9. quem idem ille ueneno oc-
 cidit, cum non plures, quàm. 7. sedisset menses. Mira
 enim rabies inuadendi regnum agitabat impium, atq;
 adeo ut Benedictum. 10. illius successorem, non uenet-
 ret. Verum ne sic quidem uoti compos factus, Nico-
 laum secundum imperitare uidit, sed Brazutus cum
 dolore leuauit, Nicolao è medio sublato. Atq; hic
 primum Cardinales Impera. de Hildebrandi tyranni-
 de multa conquesti, petierũt, ut eis in electo suo Par-
 menti episcopo Cadolo fauorẽ præstaret & auxiliũ.
 Quamobrem mutato aut uerius suppresso inuadendi
 regnum instituto Hildebran. Cum suis Anshelmum

Admodū DE ORIGINE ERRO. MISSAE.
elegans Lucensem Episcopum eligit, & Alexandrum scilicet
est, quod dum nominat. Ut uel sic iustitiam regni inuadent
Benoni ibi di, de se conceptam declinaret, & aduersus Imperato-
dem adijt. pretextu ecclesiasticorum Canonum ageret libe-
at. Ad co riu. Quid multis? Cadoli partes multa eade pro-
ronatio sternit, deinde Mantuano conuentu Imperatore pre-
nem autē textu Canonum decipit. Quo successu elatus, ipsum
cū tardi quoq; Alexandrum, quibus poterat artibus uexabat.
us ueni= Quare Alexander Cesaris opem implorat. Queres
ret, abbas Hyldebrando erant gratissima. Hic enim protinus
Casinen clamauit indignum esse eum, qui iuxta Canones pon-
tis, ait hilitificia gauderet dignitate, qui contra Canones auxi-
debran. lia peteret à prophano principe, itaq; exauthoratum
Frater in uincula conijcit miserum, ipse interim sibi rerum
nimiū tar summam uendicans, non prius publice regnum inua-
dasti. Re sit, quam ille esset extinctus. Mortuo autem Alexan-
spondit dro, eadem hora Hildebrandus à suis militibus, &
abbas. Et suæ factionis nonnullis, in sedem summi Pontificis
tu hilde. est collocatus, dictusq; Gregorius. 7. Hic uero pro-
nimiū fe- tinus eos persequi cœpit, qui tyrannidi suæ nolebat
stinasti, subscribere. Cesarem item ipsum excommunicauit,
q nōdum nimirum in eius rei uindictam, quod Impera. pie me-
sepulto morie pater, impium monachum decreuerat exilio
D. Papa in Germaniam deportandum, & si alias pretexte-
sedē apo ret excōmunicationis causas. Hæc autē omnia ex Be-
sto. cōtra none, qui etiam hæc adijcit. Ioan. Portuen. episcopus
canones (sunt enim ista Benonis uerba) qui intimus fuerat
usurpasti à secretis Hildebrandi adscendit in ambonem beati
Petri

DE ORIGINE ERRO. MISSAE,

Petri, & inter multa audiente clero & populo ait,
 Tale quid fecit Hildebrandus & nos, unde debere=
 mus uiui incendi, significans de sacramento corporis
 domini, quod Hildeb. responsa diuina querens contra
 Impera fertur inieciisse igni, cōtradicientib. Cardina/
 lib. qui assistebant ei. Haecenus Beno. Iam uero ego
 nos Audito. optimi per Iesum Christum hortor, ut ista
 qua haecenus diximus probe expendatis. Audistis Be
 rengarij doctrinam et uitam inculpata, Audistis qua
 tuor Conaliorū de Transubstantiatione definitiones.
 Audistis Coripheū in istis omnibus fuisse Hildebran/
 dum, simul & praesidem & definitorem, & Cardina
 lem & Pontificem. Nam ut uictoria militib, & si
 strenue pugnarint, non adscribitur, omnia autem ad
 duam referuntur, sic equidē hic putauerim Transub.
 pecialiter ad Hildeb. esse referendam, ad Hildebran
 dum in quā hipocritā, impiū, homicidam, ueneficam,
 magicum, demoni deditum, tyrannum, qui hoc quod
 ipse euexit, cum magna ignominia calcauit, Eucharisti
 am puto corpus & sanguinem quae ille in magiae usus
 flammis tradidit. Hi sunt S. R. Pont. haec Conaliorum
 constitutiones. Hic nobilis illius Transsubstantiationis
 ortus. Hoc nos ita laudamus, Pro hoc æu aris & foas
 depugnauimus, cum praestaret istam malorum larnam
 in uniuersum abiēcisse. Restat ut fragmentum ex Vr=
 spurgen. Abbatis Chronica de Hildeb. siue Grego. 7.
 adscribamus, sic habet. Quia illum constat non à deo
 electum, sed à seipso in fraude & pecunia obiectum,

PER HEIN. BVLLINGERVM

Intelligūt aſtico corporis & animæ intentat mortem, qui Chriſtiant
 Rodol. imperij conturbauit regnum, qui regi catholico ac pa
 phū regē ſcordias, inter pacificos lites, inter fratres ſcandala,
 ſeu ducē inter coniuges diuortia, & quicquid quiete inter pie
 Saxonū. uiuentes ſtare uidebatur, conaſſit, nos authore deo
 congregati in unum legatis ac literis freti decem &
 nouem epiſcoporum die ſancto Penthecoſtes congre
 gatorum, contra eundem Hildebrandū procaciſſimū

Addunt ſacrilegia & incendia prædicantē, periuria & homi
 Berrēga. cidia defendentē, diuinationū ac ſomniorū altorem
 diſcipulū manifeſtum necromanticum, Phytónico ſpiritu labor
 qđ eucharante: met idcirco à uera fide exorbitantē, iudicamus
 in. 4. con. canoniæ deponendū & expellendū, & niſi ab ipſa ſe
 cilio poſu de his auditis deſcenderit in perpetuū condemnandū.
 iſſet in. Hactenus Vrſpergenſis.

queſtionē. Pergamus nunc reliqua quoq; huius negocij expli
 care. Deſinita ergo ad eum quē diximus modū Trans
 ſubſtantiatiōe, mox eorū temporū docti omnes cala
 mum rapiūt, et animū ad ſcribendū de corpore et ſan
 guine domini impellūt, hoc unicū predicāt et inalcāt
 omnes, quaſi totū pietatis fundamētū in corporali mā
 ducatione cōſiſteret, ſed qualibus argumentis ſuffulti
 fuerint, teſtantur ad huc eorū libri, qui extāt. Scripſit
 Anſhel = enim hac ætate Anſhel. Lāfrancus, Guāmun. Paſtaſi.
 mus. Iuo Carnotēſis et An. do. mille ſimo cent. Hugo de. S.
 Hugo de S. Victo. Victore, hi cum ſuo ſealo haberentur eruditiffimi, et
 ipſi

DE ORIGINE ERRO. MISSAE

ipsi interim in Transsubstantia, strenue laborarent,
curum non est si hanc persuaserint multis.

Anno domini millesimo centesimo, quinquagesimo
emendicavit Decretorum opus Gratianus monachus Gratia-
S. Procli, quod dicitur adprobasse Eugenius. 3. nec nus.

mirū, cū uideret isto pontificatū fortissime propugna
ri. Scripsit eodē tēpore Sententias suas Petrus Lōgo Petrus
bardus. Fuit uterq; Sophistias artibus imbutus, & ut Longo
ambo ineruditi, sic mirū in modum temerarij, norunt bardus.

enim qui horum libros contulerūt cū uetustis scriptor
ibus, quanta in scitia Patrum sententias adulterarint
quā nonnulla ē medio euulserint contextu, consequē
tium et præcedentiū nulla ratione habita, nōnulla ue-

ro Ambrosio. Augu. ceterisq; adscripserint, quæ tamē
nihil neq; exornatiōis, neq; dispositiōis, neq; iuditij,
neq; phraeos, neq; pietatis Ambrosianæ habēt. Et ta-

men hi sunt quibus omnes serē nixi sunt, qui intra ho-
sæ .40. annos scripsere, quod Decretis contradicere
esset piaualare. Nūc uero iactamus longa tempora, ue-

istos patres, ecclesiæ synodos cū à 4. aut .5. uiris
iste res omnes dependeāt. Grego. Adria. Carolo, Hil-
debrando. Gratiano et Longob. Itaq; uictus populus

indoctus tantis credit doctoribus. Quare Dominus. 4.
iā per Vualdonē monet, ut idololatriā fugāt sui, pie-
tate ueramq; religionē tueātur, esse enim eucharistiā

symbolū tantū corporis et sanguinis domini, fuit hic
Vualdo ciuis Lugdunen. uir singularis prudentiæ &
pietatis, qui omnibus suis facultatibus in pauperes dis-
tributis,

Gratia-
nus.

Petrus
Longo
bardus.

Vualdo
Lugdunē
sis.

PER HEIN. BVLLINGERVM

tributis, quo totius philosophari posset, multos Pontificia eripuit ac Christo dedicauit quare à Pontificibus persequutionem persequuti immanē, tandem etiam flammis extincti sunt. Nam ita haecenus demon suū in pontificibus regnum confirmarat, ut iam non minus à Pontificibus cederentur fideles, quàm olim ab impijs. Roma, Imperatoribus, sed quāto seuius cedebantur, tanto animosiores in pugna cōsistebant. Erat enim consilium à domino, atq; adeo ut Vualdenses isti in hunc usq; diem perseuerarint in cruce tamē et patientia, annos fere quinquaginta & trecentos, nam uixit illorum dux Vualdo anno domini .1170. Itaq; iam certum est doctrinam apostolicam in causa eu-

Acto. 5.

3. Re. 19.

Heliq; uiros elegerit, id quod ego credo. Sunt enim ex nobis multi qui Magicam istam transsubstantia, nunquam credidimus, neq; unquam credemus.

Innoc. 3.

Anno domini. MCC. sedit Romae Innocentius. 3. uere nocentissimus, hic Decretales composuit, & librum de Eucha scripsit, postremo Romae in latranē-

Cōdium si templo synodum celebrauit, in qua edidit Symbolū Latranē.

quod Scholastici omnes Niceno Equandum putant, & in hoc transformationē siue ut uerius dicam, trans sub. retulit in articulos fidei, nam sic censuit. Vna est fidelium uniuersalis ecclesia extra quā nullus omnino saluatur, in qua, idem ipse sacerdos est sacrificium, Iesus

DE ORIGINE ERRO. MISSÆ

Iesus Christus, cuius corpus & sanguis in sacramēto
altaris sub speciebus panis & uini ueraciter contine
tur, transsubstantiatis pane in corpus & uino in san
guinem potestate diuina &c. Extant ista in opere il
lo cuius ipse Inno. author fuit, Decretales puto, lib.
episto. i. cap. Firmiter credendum. Cæpere ergo missæ
esse in magno prætio maxime quod huius Pontificis
tempore Mendicantium ordines Franciscani, Domini Mendicã
cani, Augustiniani & Carmelitæ exorti sunt, qui cū um ordi
desidia et torpori essent dediti, ex re sua futurum spe nes.
rarunt, si missationibus suis possent querere uictum,
itaq; missas sum opere laudarunt, unde sub his cæpe
runt missæ frequentes esse. Impugnauit eos duobus
libris Guilhelmus de S. amore, sed eosdem damnauit
& exussit Ro. Pontifex Alexander. IIII. quod mendi
cantium ordines sibi profuturos uidebat. Sic enim so
let raptor tueri raptorem, quo tutius una rapiant.

Anno domini MCCXL. scripsere Raymundus, Raymun
Hugo Cardinalis. Bonauentura, Alexander de Hales dus.
Albertus magnus & huius discipulus Thomas a qui= Alberius
nas hic è corypheis Transsubstantiatorijs unus, pro= Thomas
ximus esse meretur Longobardo et Gratiano, quibus
tantū nixus uidetur. Sub hoc Thoma aristotelico the
ologo institutum est festum Corporis Christi ab Vr/ Festū cor
poris
bano. 4. monacho ordinis Cister. Idem Thomas com poris
posuit ecclesiasticum eius diei offiaum. Qua propter Christi.
& alicem ac columbã à Pontificæ meruit habere in
signia. Et cum in ceteris omnibus admirandus sit Tho
mas

PER HEIN. BVLLINGERVM.

uas, imprimis tamen admirabilem fecit sequentiam
cuius initium. Lauda Syon saluatorem &c. quem ab
omnibus diligentur exalti optauerim. Neq; nouum
uideri debet quod omnia ad uotum istis successerint.
Nam penes Scholasticos theologos erant summa
queque, monachi erant pontifices summi, monachi
cardinales, monachi episcopi. Theologi erant prin-
cipum consiliarij. Theologorum erant uniuersitates.
Itaq; undequaque suas sordes, sua somnia obtruse-
re misero populo, & nemo erat qui se pastorem lupis
istis opponeret. Quin & Gregorius decimus, sequen-

Sicut Leo
3. Carolū
cecauerat

Conciliū
Lugdunē
sium.

dus ab Urbano, Ponti. Maximus, quo sibi nobiles
Germaniæ arctius constringeret, Rodolphum Hab-
spurgi Comitem Romanum imperatorem esse iussit,
Alphonso rege decepto, idque sequenti Lugdunen-
si Concilio, anno domini. Millesimo ducentesimo sexa-
gesimo quinto. In eodem Concilio Festiuitates consi-
tute sunt certæ, quibus populus sacra audiret, quem
admodum testantur Decreta. Cano. de Consecratione
distinctione tertia. ano. Pronunciandum est, quæ in
stitutione mirum est, ut missarum præteritum, quod
nis creuerit auctibus.

Anno domini. 1308. compilauit Clemens. 5. libris
quem uocant Clementinarum, & eundem, celebrati
Cōalium Viennese
Viennese Urbani ordinationem de celebrando singulari
festo corporis Christi, districte precepit obseruari, ut
extat Clementis libro tertio. Tit. de reliquijs & uene-
ratione

DE ORIGINE ERRO. MISSAE:

ratione sanctorum, canone. Si dominum. Idem hosce
damnavit articulos, qui suo tempore erāt apud non
nullos decantatissimi.

Quod Deum & corpus Christi non continet sub
se realiter altaris sacramentum.

Si enim hoc esset uerum, iam deus diu esset deuora
tus, etiam si maximus montium fuisset. Sacerdotum er
go auaritia totum sibi substravit mundum, quod tam
care uendūt hominibus panē tantillum cuiusmodi est
hostia, pro qua ad miuus uolunt habere denarium.

Quod si Christus esset ueraciter in sacramēto alta
ris, iam sacerdotes nostri multo peiores existerent lu
da traditore, hic enim Christum uēdidit pro .30. argen
tis, illi pro uno denario.

Altaris sacramētum nō est nisi caulus sacerdotum
et tota diuini officij decātatio, nō debet sanctius quid
reputari quā canum ullulatio.

Anno. 1360. apud Oxoniam Anglorum edidit Io
annes Vuicleue libros Trialogorum, quibus inter alia
multa etiam hāc pertractat quæstionē, quæ tum erat
de Eucharistia, atq; in hūc modum definiit. Quod ma
net panis substantia post eius consecrationē in altari
et nō desinit esse panis. Sicut enim Ioannes fuit figu
ratiue Helias & non personaliter, sic panis est figura
liter corpus Christi, & non naturaliter. Nam absq;
omni ambiguitate hęc loquutio Christi. Hoc est cor
pus meum figurata est, sicut illa. Ioannes est Helias.
Hic itaque quintus est à Ioan. scoto, qui post vetu
stos

Ioan. Vult
ckleff.

Attende
quod hęc
interpre=
tatio à tē
pore apo
stolorum
durauit
usque in
nostra tē
pora.

PER HEIN. BVLLINGERVM.
stos patres mysterium eucharistie edocuit aduersus
errorem Gregorij. Hildebrandi & Innocentij. Idem
cum Vuicleuo docuerunt Io. Hus. & Hierony. Prae-
gundus quare Constantiam uocati, à Conalio exusti
Consiliū sunt, anno domini 1417. De eo autem Conalio plura
Constan. dicere supersedeo, cum omnes sciatis quantū in eo pie-
tas naufragium perpeffa sit, & quantū opibus
Ro. Ponti. creuerit. Nam ab isto iam
plus Centū annis in captiuitate de-
tenti sumus & superstitione,
cū nemo impune haecenus
aduer. istud loquutus sit
Conaliū, cum istud
etiā omnes Ger-
maniae proce-
res dor-
muc-
rit.

PERORATIO.

HAEC SVNT CANDIDE Lector, quæ de origine erroris, quod quidem attinebat Eucharistiæ ac Missæ negotium habuimus, quibus omnibus patere arbitramur, quàm uani ac mendaces sint Pontificij errorum ministri, qui Apostolicos minantur, longa tempora crepant, atq; diuinitus institutos ritus fulminant, cum lucè clarius sit, missam humanum, imò & nuperum esse inuentum, quippe quæ cœpta à Gregorio, ab Hadriano occidentalium ecclesijs imposita, et à Carolo ac filijs sit propagata. Sicut transubstantiatio à magico Hildebrando, consilijs firmata ac inuenta, Sophistarum uero auillationibus absolutâ, utpote Innocentij, Hugonis, Lanfranc, Carnotensis, Gratiani, Longobardi, Alberti, Thomæ &c. deniq; Pontificum tyrannide plebi penitus obtrusa, immo & auricularibus confessionibus ad desperationem usq; inculcata. Porro quid inde enatum, quantæq; abominationes in hac re fundatæ sint, norût pij omnes. Principio enim panis ac uinum adorari cœpere, idololatria apertissima, contra Christi mandatum, Ioannis. 4. & Lactantium lib. 2. cap. 1. 18, 19. Credidimus deinde falsis à demone editis signis, propterea quod ueritatem reliqueramus. 2. Thessa. 2. Tertio uidimus nouum sacerdotium, nouumq; sacrificium, in ignominiam unici sacrificij & æterni sacerdotis

Vide missarum impietatem

PER HEIN. BVLLINGERVM.
Sacerdotis Iesu Christi. Hebre. 7. 9. 10. Sed & Sa-
cerdotibus istis connubio interdictum est, quasi res
impolluta, & dei sanctissima institutio Deuotos
istos, ac pulpifices foedare posset, cum interim Saluti
us hominum genus, nulla habuerint secula, Manife-
stissime ista precipientes ex doctrina demonum con-
tra uerbum dei. 1. Timoth. 3. 4. Concilia item Niar-
to, Congessimus auri cumulos, Margaritarum, ac pra-
ciosorum lapidum aceruos, istis deum colere uolui-
mus, hic ecclesiarum thesauri pauperibus furto sub-
lati, panico idolo, ac simulachris Hyrenes adpen-
sunt, contra domini uerbum, Ioan. 12. & Ambro. 2.
Officiorum, lib. ca. 28. Quinto, exortus est impius
ille ac phanaticus cantus, quo nihil stultius audiri
orbis, quoq; D. Paulum Corinthij plurimum offen-
derant. 1. Cor. 14. Nihil enim nunc adferam de sa-
crificijs pro mortuis depositionibus, Septimis, Tri-
simis, sacris nimirum a ludis funeralibus translatis.
Nihil adferam de Purgatorio, quod potissimum in-
missas immittitur. Hic sacrificuli Didrachmate, Vr-
sifero, nonnunquam & obulo uendiderunt missas,
adeoq; corpus & sanguinem domini. A sacrificio tam
intemperate, tam impudice, tamq; impie conuiuunt
tur sacrificuli, ut quiduis potius credas, quam honi-
nes, immo et Cassios canes, aut si maus, Sepulchra-
les in Hircania. Hic uino omnia madent, clamore om-
nia resonant, spurcicia, ac turpiloquentia omnia sa-
tent,

Dani. 11.

Lucia
nus de lu
ctu.

DE ORIGINE ERRO. MISSAE

tent. His committimus animas nostras horum missa-
tionibus putamus deum placari, cum interim nos ui-
tam pristinam non mutemus, sed & peccatum pecca-
to coaceruemus. An non uidemus, istam seductionem
omnium profundissimam? An non animaduertimus
nullibi otiosiores fucos, nullibi immoderatores, pota-
tores, nullibi impudentiores, scortatores, nullibi ma-
gis inuidos, canes, auariores, Eucliones, & somnu-
lentiores, Endimiones esse, quam ubi missa sunt ce-
leberrimæ? Quid ergo dubitas missam esse Excelsam
maximum, à quo semel omnis dependeat impietas?
Atq; ad hunc modum inimicus ille humani generis
ex leta Eucharistia, atq; sobrio conuiuio, negociatio
nem fecit uoracissimorum hominum, uentriumq; fœ-
dissimorum. Id quod & inter Corinthios primitus 1. Cor. 11.
fecisset, nisi Paulus dei uerbo ueteratori restitisset,
quare uerbo neglecto, reuersus inter nos istud absol-
uit, quod apud illos tentauit. Siquidem quisq; nunc
propriam cœnam sumit, neq; uero cœnam domini
manducat. Rogandus itaq; dominus, ut corda
nostra illuminet, quo summam istam
impietatem, bona conscientia
cōtemnamus, & sacra-
tissimam Christi
institutionē
amplexe-
mur.
Fiat.

PER HEIN. BVLLINGERVM.
 APPENDIX.
 DE ROMANI PONTIFICIS AV-
 THORITATE, QVANDO, A
 QVIBVS, QVAVE AR-
 TE, IN TANTAM IM-
 PERII GLORI-
 AM SVBVE-
 CTVS
 SIT,

CRISPIMVS IN LI-
 bello, de Origine erroris, ma-
 ximam erroris partem à Ro-
 mana sede proficiscā, quod ne
 quem offendat in presentiarū
 probabimus, differentes. De
 Romani Pontificis authori-
 tate, Quando &c.

Grego.
 magnus.

Gregorius in epistolis parte. 7. epist. 30. ad Eul-
 logium Alexandrinū episcopū. Equidē (inquit) in san-
 cta Calcidonen. Synodo, atq; post à subsequentibus
 patribus hoc honoris (quod uniuersalē Papā uocat
 decessoribus meis oblatū, uestra sanctitas nouit,
 sed tamē nullus eorū, uti hoc unquā uocabulo uoluit.
 Haecenus Grego. Constat itaq; quod adhuc Grego-
 rij tempore eam authoritatē sibi Romā nō uendica-
 uit, quā tamē hodie impudens arrogare audet. Id quod
 etiā Canonice Decretis cōprobare possemus, dist. 97.
 cap. 14.

DE ORIGINE ERRO. MISSAE.

ta. legimus. Et quanq̄ apud Eulogium se maxime huius
millet Gregorius, tamen acerbissime expostulat, cū Ioh
anne Constantinopo. patriarcha, quod is se uellet ag
nosca uniuersalē episcopum, Romanæ sedi id honoris
uendicans, quare & nonnullas epistolas plane anxias,
ad Mauriāū Imperatorē, & eius Augustam scripsit,
iniquū putans, ut eo honore priuarentur, successores
Petri, cui dictum. Tu es Petrus, & super hanc Petrā
&c. Quare haud immerito Grego. is uidetur, qui Ro
manam tyrannidem aut cœpit, aut sane, ut à Bonifat
tio eius nominis. 3. auspiciaretur, occasio fuit. Nam sic
scribit Paulus diaconus, lib. de gestis Roma. 18. ca. 5.
Phocas extincto Mauritio, eiusq; filijs, Romanorū re
gnum inuadit, hic, rogante Papa Bonifatio, statuit se
dem Roma. ecclesie, ut caput eſſet omnium ecclesiarū: tum.
quia ecclesia Constantinopo. primā se omnium eccle
siarum scribebat. Et quanq̄ Ro. Pontifex hic ceteris
omnibus eſſet prælatus, tamē adhuc sui iuris nō erat,
sed electus cogebatur expectare Imperatoris Constan
tinopolitani sententiā, deinde Italia exarchi authori
tatem, deniq; & populi Romani cōprobationē, quod
quidem primus manumisit Constantinus Imperator
tius nominis. 4. Siquidē Sabellius Enneade. 8. lib. 6.
testatur hūc in modū, Constantinus multa bona ani
mi, in Benedicto. 2. cernens, statuit, ut quē iam ante
clerus, populusq; Ro. cū exerātū creassent, is uere uir
tem Christi in terris gerere crederetur, cū ad id tem
pus, usq; Constantinopo. principis exarchie autho
ritas

PER HEIN. BVLLINGERVM.
ritas eam ratam Pontifici faceret dignitatem. Et ha-
ctenus, quibus in iij's prælusum sit tyrannidi, nūc ue-
ro quibus artibus sese penitus extricarint ex Caesaris
Imperio, nam Caesar Pontifici adhuc imperitabat.
Exorta est hoc eodem tempore in Græcia hæresis,
quàm Monotelitarum uocant, utpote unam tantum
in Christo uoluntatem seu naturam adserentium, è
qua contentione (ut aliquando copiosius docebimus)
cum etiã simulachra in controuersiam uenirent Pon-
tifici Caesar mandauit, ut semel omnia tolleret. Quia
in re cum Pontifex consilij inops esset, quippe qui
neq; obedire uellet, interim Imperatori resistere non
posset, principio ad Raucennatum conuersus exerci-
tum, tentabat si ad defectionem sollicitare posset, de-
inde ad Francorum regis confugit. De qua re Platina
sic scripsit, Gregorius. 2. impietati Leoni de simu-
lachris tollendis, non modo non obtemperat, uerum
etiam omnes Catholicos admonet, ne in tantum erro-
rem timore, uel edicto principis ullo modo delabantur,
qua cohortatione adeo animati sunt Italiae popu-
li, ut parum absuerit, quin alium sibi imperatorem de-
legerint. Rauennæ certe, cum alij imperatori, alij Pon-
tifici obtemperandum, dicerent, tanta orta est seditio,
ut in ipso tumultu Paulus exarchus cum filio occide-
retur. Et in uita Gregorij. 3. Cū imperato. Leoni ne-
gotium esset cum Saracenis, Luitprandus rex Italiae
regnandi cupidus, exercitū urbi admouit, quare Gre-
gorius Franciæ principi, legatos misit, qui rogarent,
ut pri-

DE ORIGINE ERRO. MISSAE,

ut primo quoque tempore, laboranti Romæ & eccle- Francorū
 siæ auxilium ferret. Consueverant autem Pontifices Ro- reges par
 mani, si quid mali ab externo hoste imineret, auxilia pam susci
 ab Impera. Constan. petere, quod facere Grego. nolu- piunt.

it ob causas, quas antea numeravi. His itaque ratio-
 nibus accidit, ut tunc primum tutela ecclesiæ ab Im-
 pera. Constan. ad Francos translata sit. Hæc ille. Cæ-

terum cum ad eum, quem diximus modum, uersu-
 tis. Ponti. in Francorum penetraſſet animum, mox se

alia obtulit occasio Pontificibus multa commodissi-
 ma. Nam cum hætenus apud Francos, non Reges ipi-
 si, sed regni nobilissimi quique, quos Maiores do-

mus uocant, aut ut nostro tempore audimus Parla-
 mentum, omnia administrarunt. Chilpericus autem

rex, Pipinus uero Pusillus in Parlamento celeberrim-
 mus, coepit hic animum ad regnum inuadendum ad-
 iicere, quod quo commodius posset, principio quidem

ſæde & prinapibus, & populo adulatur, regem igi-
 nauia, & torporis accusans, deinde Romam mit-
 tit Herbipolensem Episcopum Burchardum, ad Za-

chariam Romanum Pontificem, qui tamen magni
 nominis apud omnes erat, ut is pronuntiaret, nun-
 quid ipse Regio nomine dignior esset Chilperico, qui

ignauus otio torperet, ipse uere strenuus aula, siue ma-
 toris domus præfectū ageret. Atque hic mos regū erat,
 ut nō nisi semel in anno, Calen. Maij, solio residerēt,
 cultu regio ornati, ut undique uenientes audirēt lega-

Dolus
 Ponti. cū
 rege pro
 Pipino.

Roma. ec
 clesia mu
 nificæ ē,
 ueluti
 quæ apo
 stolicā ha
 bet curā,
 & antiq
 tus mater
 pietatis
 extitit.

Hæc Sol
 zomenis
 lib. 4. cap
 pite. 16.

DE ORIGINE ERRO: MISSAE

tos, & responsa, quae uel ipsi docti, uel iusti essent, re-
 ferrent, quibus completis, mox in uilla sua redire co-
 gebatur. Erat enim omnium rerum summa penes aulicos.
 Quare Pipinus iuguriam uerius, quam fidelem di-
 spensatorem seu praefectum egit. Sed Zacharias re ista
 non modice letatus, utpote, qui sperabat sibi arma, &
 auxilia aduersus Impera. oblata, mox Pipinum regno
 dignum iudicauit, quare Chilpericus in monasterium
 quodpiam includitur, & Pipinus Moguntiae a Bonifati-
 o episcopo inungitur. Sic enim habet Platyna. An-
 nuit Pontifex eius postulatis, accepti beneficij, & ue-
 teris beneuolentiae memor, quae inter Pontifices & prin-
 cipes huius familiae intercesserat, atque ita Pontificis
 auctoritate regnum Franciae Pipino adiudicatur, An-
 no domini. DCCLIII. Haec ille. At Pipinus beneficij,
 seu potius proditionis ac fraudis uicissim memor (nam
 cum optimus Rex fidei datae, suum ministrum Pipi-
 num moneret. Stephanus Ponti. qui Zachariae suc-
 cesserat, Pipinum absoluit ab omnibus iuramentis,
 & fide pristina Chilpericho data, immo & ceteros
 in Pipini tyrannidem consentientes) memor in-
 quam proditionis, totus Romano Pontifici dedi-
 tus, totus ab eo pependit, immo & Italiam ingres-
 sus, urbes & Regna Impera. ui cepit, & Ro. Ponti-
 ficis tradidit. Sic enim habet Sabellius, Ennead. 8. lib.
 8. Legati Constantini Imperatoris occulte nocturno
 Pipinum proficiscantur, quem in Tiamensi reperit
 multis magnisque muneribus sunt praertere adorti,
 illud

Fingunt enim eum prius quoque monachum fuisse, Sa muellem. dictum.

 Pipinus p. ponti. Ro. eccle sia.

DE ORIGINE ERRO. MISSAE.

illud omnium primum postulare, ut Rauēnam & cetera Exarchatus loca Constantino restituenda, quia Imperij essent, nō pontifias, curaret. Negare Pipinus se Constantino aut cuiquā hominum, preterquā Romane ecclesie militare, eoq; Consilio se arma induisse, ut Apostolicam sedem ab omnium mortalium iniuria vindicaret, utq; Rauēnam & quicquid Longobardi ui & armis subegissent, Romane subijceret ecclesie. Græci ergo Oratores uidentes quid Pipinus haberet in animo, re infecta Constantinopolim regressi sunt. Hactenus Sabellicus. Pipino patri successit Magnus Carolus filius, qui cum à Leone. 3. Rom. Pon. donatione Imperatoris Roma. titulo, quē fraude & proditione Hyrenes angustæ (Constantinopolitanis ignorantibus apud quos tamen Imperij summa) acceperat, etiam Carolum sibi totum deuicit, ut templa, aras, & quicquid Ponti. iuberet, erigeret, Fuit hic annus domini. DCCCL. Neq; auo neq; parenti Carolo cessit Lodouicus filius, quem à superstitione & stoliditate Pontificij. Pium cognominarunt. Huic enim totum primatum, omnem inuinitatem quā uocant ecclesiasticam, omnē Ro. Pon. tyrannidem feremus acceptam. De qua re non inutile duxi si adscriberem Raphaelis Volaterrani sententiam Geogra. lib. 3. ubi de Pipini & Carolorum genere ac gestis agit, sic autem scripsit. De pietate Lodouici in Ro. Pon. multa Bibliothecarius refert. Ciuitates quas ci dono dedit enumerat. Ego quoq; ex anti grapho uetusti libri, quod in Bibliotheca

Carolus.

Exēplar.

PER HEIN. BVLLINGERVM.

Rescri =
ptum.
Donatio
Lodouici
Regis.

bloteca Vaticana hodie continetur, ubi eius enarra-
tur DONATIO, apographum excerpti. IN
NOMINE DOMINI, dei omnipotentis patris
& filij & Spiritus sancti. Ego Lodouicus Imperator,
concedo tibi beato Petro principi Apostolorum, &
per te Vicario tuo Domino Pascali summo Pontifici,
successoribusq; eius in perpetuum, ciuitatem Roma-
nam, cum sua iurisdictione omnibusque circa terris,
ciuitatibus, portibus, à maritimis loas Hetruria, in
ea deniq; mediterranea, Urbem ueterem, Balneoregi-
um, Viterbiũ, Soanam, Populoniam, Rosellas, Peru-
siam, Maturanũ, Sutrium. Nepe. Versus Campaniã
Ananiã, Signiam, Ferentinũ, Alatum, Patriciũ, Fru-
sinorũ, cum omnibus circa oppidis & uicis. Nec nõ
exarchatum Rauennæ integrum, sicuti pie recordati
onis Carolus pater, & item Pipinus auus noster bea-
to Petro dudum concessere, uidelicet Rauennam. Boni-
um, Aemyliam, Forum populi, Forumliuij Fauentiã,
Imolam, Bononiam, Ferrariam, Comaclum, Adriam,
Ceruiam, In Marcha Pisaurum, Fanum, Senogalliã,
Anconã, Auximum, Numanam, Esium, Forumsema-
pronij, Feretrum, Vrbinũ, Territorium, Valnẽse, Cal-
lium, Luceolos, Engubium, In Campania, Soram, A-
quinum, Arpinum, Theanum, Capuam, Patrimonã
quoq; ad nostram pertinentia ditionẽ, Beneuentanũ,
Salernitanũ Calabrie inferioris et superioris, ac Nea-
politianum, ducatũ in super Spoletinũ, Tuderotriculũ
Naruiam reliquasq; eius ditionis. Insulas quoq; in se-
ri ma

DE ORIGINE ERRO. MISSAE

rimaris, Corsicam, Sardiniam, Sialiam, quæ omnia
pia memoria Pipinus auus, deinde Carolus Impera-
tor genitor noster, per Atheriū & Mainradum Abba-
tes ad hoc sponte missos beato Petro eiusq; successori
bus scripto concesserunt, nos item probamus atq; con-
cedimus. Præterea summi Pontificis deligendi, Roma
no conalio, potestate esse uolumus, modo sine discor-
dia fiat, ac post consecrationē legati, ad nos successo-
resq; nostros Reges Francorū conciliandæ charitatis
& amicitia causa mittantur, sicut temporibus domi-
ni Caroli attai & Pipini aui, et postremo Caroli ge-
nitoris nostri mos fuit. Hanc igitur nostram uolunta-
tem scripto & iureiurando firmamus, & per Legatū
S. R. E. Theodorū domino Pascali missimus, manuq;
propria me subscripsi. Ego Lodouicus. Subscripsere
quoq; tres eius filij, Episcopi. X. abbates. VIII. comi-
tes. XV. Bibliothecarius, Mansionarius, Hostiariusq;
unus. Numerabatur annus do. DCCCXXXV. Hæc
antè est præclara ista Constantini Magni donatio de Cōtra do-
qua multa nugantur Pontificij. Vides enim Francorū nationē
Reges Donationes fuisse inuito Imperatore Roma. Et Cōstanti-
Euseb. vltimo eccle. histo. lib. ex. ult. huius donatio. à ni magnè
Constantino nō meminit, sed hoc tantum subijāt. Pri-
uilegia plurima ecclesijs, ac summos honores sacerdo-
tibus detulit. Quin et Ottho Frisingensis episcopus
Annalium libro. 4. capite. 3. Verum (inquit) impe-
rij Fautores negant Constantinum Romanum Impe-
rium Pontificibus tradidisse, sed ipsos tanquam sum-
mi dei

PER HEIN. BVLLINGERVM

mi dei sacerdotes ad Dei reuerentiã in patres adsumi
 p̄sisse, atq; ab eis sese ac succēssores suos patrocinio
 orationum fulcendos, contrudunt. Cui adstipulari pu-
 tant quod regno inter filios diuiso, alij occidentē alij
 orientem tradiderit. Neq; optimum imperato. Theor-
 dosium id quod suū non erat, sed ecclesie, usurpauit
 se. Proinde manifestissimū est Romani pontificis au-
 thoritatem, nō esse à Deo per Christum ac Petrum cō-
 cessam, sed hominū stultitiã donatã, immò proditione
 ne partã. Posteaquã enim tanta sibi parauit imperia,
 ipsum Occidentē coegit. Et quidem regnantibus Frã-
 corum Regibus, qui totum ferè tenebant occidentem;

Quoniã nulla ui opus erat, regibus cuncta ad uotum Ponti-
 ge in occidē rentibus. At ubi ad Germanos trãslatum esset Imper-
 te cœpe- rium, tum alios quidem Hipoerisi decepit, alios ui op-
 rit Pont. pressit. Et Ottonem quidem primū ex Germanis in-
 regnum. peratorem Ioan. 12. blandicijs deliniuit ut hoc sibi iur-
 raret iusiurandū, cuius forma habetur Distinctio. 63.
 ca. Tibi domino Ioanni. Et Raphael in eo quē supra
 citauimus loco, Donationi ista subiungit. In sequenti
 deinde tempore Otto imperator apud eundem librum
 sub Ioanne. 12. in hæc se subscripsit. Ego Otto impera-
 tor pro anima mea, filij q; ac parentū meorū salute,
 hæc omnia suprãdicta tibi beate Petre successorib. tuis
 libenter cōædo. Anno. 962. Subscripsere Episcopi. 10.
 Abbates. 2. Comites. 5. Optimates. 8. Sub Heinrycho
 autem subscripsere episcopi. 14. Abbates. 4. Duces. 5.
 Comites. 8. Optimates. 8. Rursus sunt Pontifices qui
 sese

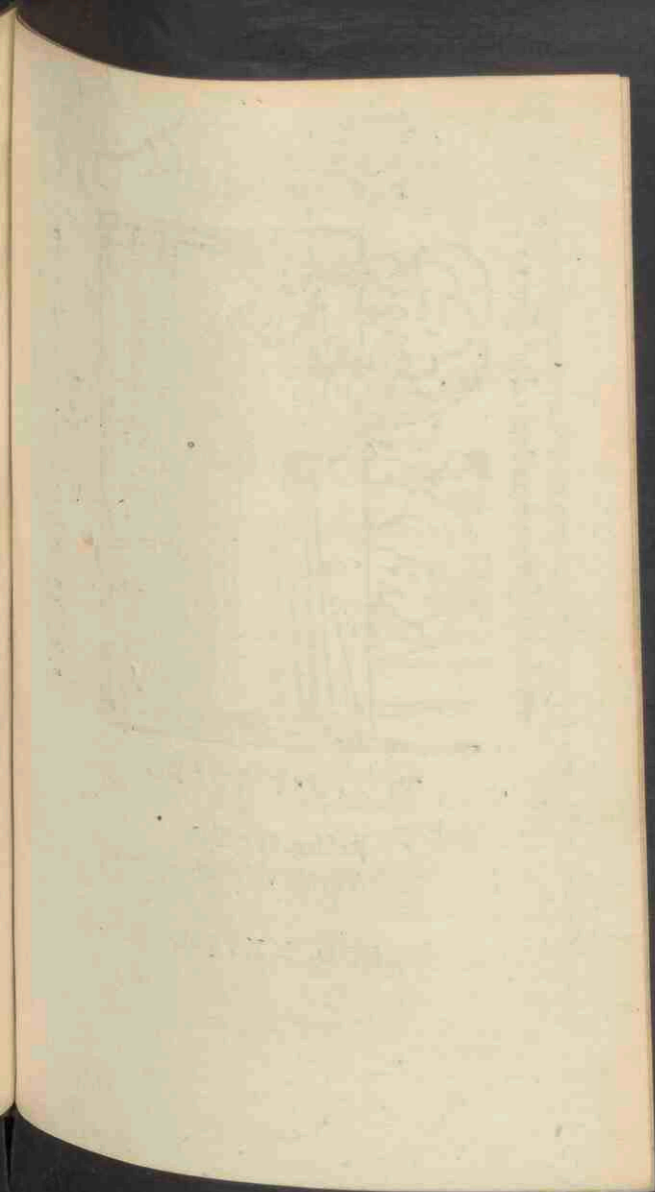
DE ORIGINE ERRO. MISSAE.

se Imperatorib. ijs opposuere, qui sua nolebant ad Impera.
 rare præscripta, Sic Gregorius. 7. & Pascalis. 2. op à Pont.
 posuere sese Heimrycho. 3. & 4. item Alexander. 3. suppressi
 Fridenrycho Barbarrosæ, deniq; Innocētius. 3. Otto
 ni. 4. & Honorius. 3. Fridenrycho. 2. Mira adcoq; in
 credibilia, quin talia quoq; adferre possem, qualia nul
 lus historicorum de ullis gentilium tyrannis prodi
 dit. Tamen hi illi sunt, qui Concilijs pro suo arbitrio
 coactis, optimos piissimosq; Imperato. excōmunicar
 runt. & quicquid libebat, ecclesiæ nomine statuerunt.
 Hæc nostro tēpore nobis obtruduntur, Hæc sunt egre
 ga Veterū. Apostolicorum, ac Sanctorū patrum sen
 timenta. Hæc illorum ampullæ, Sed gratiæ deo, qui
 ex ista Aegyptiaca nos captiuitate liberauit, ipse prin
 cipum corda illuminet, ut ueritatem agnoscant, & ue
 re prināpes Christianos agant, & pastores uere pa
 stores præstent.

Atq; hoc modo paucis ostendimus, quibus in ijs
 cœperit Romani Ponti. monarchia, posteaquã enim
 proditiōne Regna consequutus esset, mox in ceteras ec
 clesias sibi uendicat censuram, quã & conseruauit
 hypocrisi & tyrannide. Quo fit ut Conciliorum stat
 uta, tyrannicæ sint leges & proinde à libero Chri
 stianorum populo abijcendæ.

FINIS,

THE HISTORY OF THE
LIFE OF JOHN DE Witt
BY JOHN DE Witt
IN TWO VOLUMES
VOL. I
LONDON: Printed and Sold by J. DODD, in Pall Mall, 1753.

773065-A

Digito compesce labellum,

Dixisse, aliquando penituit, tacuisse nunquam.

πᾶσι λόγοις καταστέλλεται ἡ ἐπιθυμία, ὁ ἄμαρτος, ἡμῶν γὰρ
ἐκέρπει ὁ δὲ.

תע לחשות ועת לומר

*Basilæe. In edibus
Thomæ VVolfij.*

M. D. XXVIII,